

Bibliothek des
Basl. Missionshauses
Abt. Eingebornensprachen

DTC 16

GÃ KANEMO-WOLO.

GÃ PRIMER
TOGETHER WITH
A COLLECTION OF GÃ-STORIES AND SONGS
FOR CHILDREN.

PRICE FIVE PENCE.

BASEL 1868.

PRINTED FOR THE BASEL MISSIONARY SOCIETY
C. SCHULTZE, PRINTER.

REMARKS.

---

1. This book is intended to introduce a rational instead of a mechanical system of spelling.
2. Previous to its use the children ought to learn
  - a) to draw on the slate all kinds of lines,
  - b) to divide a sentence into words, these into syllables and syllables into sounds (the signs of which are letters).
3. Each paragraph of the primer is to be copied by the children: the paragraphs of the first part before they are read, those of the second after they are read.
4. The teacher will do his best to make both exercises of reading and writing agreeable to the children by a lively treatment.
5. Daily repetition is necessary, though not to the extent of learning the whole by heart.

May this little book prove attractive to teachers and children and serve as a forerunner to the book of books.

The Lord bless Africa!

G137038

I / ~~AF~~ / PL 8191. G11

Africana cases

Midsa I.

Nmã ke Kanemõ tsõmõ.

1.

i i u ũ n ñ m v w.
 ni ñ nu nã mi mũ mu
 mũ nim niñ v̄ wu ñmi.

2.

o õ o a ã e ĩ é.
 no nõ no na nã ne ñe ñe
 mo mō mō ma mã me mē
 me ño ñõ ño ñu ñe ñe
 wa mom mom nam nan
 man moñ ñeñ ñeñ wañ.

3.

rs š ru ri re ra re re, su sũ

se se sē so sō so sa, si sē se sō
 sō sã, n-sō (mã-ra) mra,
 (sã-ra) sra si-si se si (se-re)
 sre/mra. mã-mi sa. mi-na
 ni. ma si mi-sã-nu ne mi.
 wo sũ mra. mi-na nõ wa.

l t b h k.

lo la li lu le, ta tã tu ti te
 to tō, bi bu be be ba bã bo
 bo, ha hã he he ho hõ hoku
 hũ hĩ, kã kã kũ koku kō.
 wo-ha lo. wo-wu ta. wo-ho
 le ni. e-na a-ma-ne-hũ.

tū. hū-tū te na wa. wō ka-
 ne wō-lo. ma-bi-o. mi-sra
 si. hō wu hē. ba-hā-mi. mi-
 na mō-bo. e-te ka-ne-mō.

5.

d g y p f f.
 di da du dū de de do do, go
 gu gū gā ga, ya yā ye ye
 yi yu yo yo, po pi pa pe
 pe pu, fa fā fo fo fu fū
 fi fī fe fē fe. ya fa te.
 ka-fo. ga te e-kū. a-me-la
 pen. wō-nu fu-fo. te o-yo

ten? mi-ye san. e-ta tu. ka
 fe don, si ka. ne. mo. wo. lo
 le! fo se he. e-fa e-yi. mi-ye
 so. ka-fa yo le! e-fe la.
 e-fi-la. mi-ye fe-fi-fe.

6.

sam fem pam dom, din
 don dan pon pen yen sen,
 baa daa doo faa foo
 haa haa kaa taa naa,
 baä bee boe boe buu yaa yee
 wuu, dra tra dro tro kla
 kle flo klo. e-hü sam-fam.

mi-fa-si-ka-ye-e-den. e-tā-le-pam.
 wo-dom. o-kē-fō-si-diū. e-muu-doi.
 sen-mo-le. e-du-e-sēn. wo-traa-si.
 wo-dra-ko. wo-tro. wo-dre-da-de.
 ka-kta-le-kū-peñ. wo-lo-yeñ.
 wo-dan-sa-ne-hi.

ba-ä-bo-ö-bä-ä-da-ä-fa-ä-fö-ö-ha-ä
 hä-ä-ka-ä-kä-ä-ta-ä-na-ä. bä-a
 bo-ö-dä-a-fö-ö-fö-ö-hö-ö-hö-ö-tö-ö-ne-ö,
 du-a-bu-a-sü-a-su-a-bo-a-be-a-no-a
 ti-a-hi-a, a-ba-a-be-a-to-a-to-a-ye
 a-fia-fä, a-san, o-so-o-du-a-o-tu
 o-da-o-bu-tu-o-bo-nu-o-he, m-fö-ni

ni mla mli mle mli ni ka ni ni ku
 ni ho ni le ni ma ni me ni mō ni kra ni
 mi ba ä dā a me bo ö mu su nye
 ka ä le nye ka bo a nye fō a wo ho
 o ni e tō c mla nye dü a ya bu a na
 ka sü a mi o su a o ba nye bo a toi
 nye ka be a nye ka nō a ma ti
 a a me e hū a mi aa ba i e' a
 to le a ye fē a fi mi a san le lo
 o so mō o wo o dü le bo dsi o tu
 o da fin a ble o bu tu ā yi o bo nu
 su o he m fo ni ni fe fe o wo mla
 e mli hū ē ye mle e fā mle ni ka
 ni tsu o e fo ni ku e hā e ne le

no-rima-riō-mi-hū-ri-mō-ni-krān
e-ha-mi.

8.

ny ny dš tš df tf.

nyā nyē nyenyi-ē nyō nyō nyu;

nyi nyi-ē nyi-ri nyē-re, dša dšē dšē

dši dši-ē dšō dšō dšū, tša tšē tšē tši tši-ē

tšō tšū, dfa dfe dfen dfe (dfi-re)

dfra dfō-re, tfa tfi-a tfi tfi tfi-

nī tfa-pi-a tfe tfe-re tfi-tfi.

mi-nyā-ē-nyē-ē nyi-ē-ē nyō

ši-nyō nei-ē-te-ē bo-nyen-nyen-

tfi-ma-nyu nyu-ō nyi-ā bō-ō-ō-

wyi-a. mi-su-mo-mi-wü-
 ra ke mi-wu-rä. wyi-o-he.
 ē wyi-e. ē wyi-rinwo. wye-re-la.
 a wü-rä e-te. e-wye-re-ho-e-he.
 ē ho-wri-wri. ō-wro-tšö. dša-tšu
 tšī. dše dšei. mi-dše bi-e. e-dši-
 dša. dši-e. mo-le! dšo-foi! dšo-
 mom! e-dšu. tša-mi! tše-a-ku-
 tu-le! tše-le! ka-tšem! tši-tä.
 tšū-e. mom! nu-tšö-fä! a-tšu-mi.
 e-dfa. ho-to-mo-fē-tšem. dšei-
 mo-no. e-dšre-si. mi-dšra. dšö-
 ro-mom! a-tša-tšu. wo-tšī-atei.

wo-tfi-aa nü. wo-fē tsem. mi-
 tse-re si. a-tfē-tfē-mi. nye-ka.
 tfi-a-ä-mi nü!

9.

inw gw kw hw.
 inwä inwa-ne inwei; gwa gwa-bo
 gwan-tën; kwa kwä kwa-o kwa-
 kwe kwë kwö kwö kwä; hwän
 hwä-nyä. oo-dse inwa-ne. ö-inwa-
 mo tso. inwei e-tse. e-ye gwa. a-bo
 gwa. gwan-tën ye. ö-o kwa. e-kwä.
 mi-kwa. c-kwe bi. e. a-ble. e-kwë. e-
 inmö kwö. a-kwö. a. inwei kwö. e-tä
 kwä. c-hwän c-ni. ne. mi-kwä-

nyã-le.

10.

rim riml gb gbl kpr kpl kpr
 rima, rime, rimo, rimö-le, rimle, rimla
 gba gbã gbe gbe gbĩ gbogbu, gbla (gbã
 la) gblã gble gblĩ gblo. kpa kpã
 kpe kpe kpi, kpila kpila kpilo, kpila
 akpilo kpro-ke, rime mi-he. rimã
 wo-le. ho-so rime-le. gba sa-ne. e.
 gbã. o. gbe mi. a. dše gbe. te. c. gbĩ. ? o.
 gbe. c. ba. to. le. e. gbu. gbla. mo. mi.
 yei mi. gblã. gble. mo. mi. o. fe. gblĩ.
 ni. wo. gblo. tšö gbĩ. e. dše kpa. ce.
 tšö kpã. oo. kpe tšö. mi. kpe ni.

L Lot, La-ban, Lea.
 g G Gi-de-on, Go-li-at.
 n N Noa, Nim-rod, Na-
 m M Mo-se, Mi-zra-im.
 w W Wa-ya, Wa-sa.
 i I Isaac, Ja-kob, Ju-da.
 h H He-nok, Ham, Het.
 k K Ka-in, Kus, Ko-ra.
 d D Da-vid Da-ni-el.
 e E E-li-a, E-li-sa.
 Kwa-si, Akwa-si-wa, Kwa-
 dso, Kwa-dso-wa, Kwa-ba-ra,
 A-ba-ra, Kwa-ku, A-ku-wa,

Yao, Yä, Kō-ji, A-si-a, Kwa-mli,
 Ama, Ohoi, Te-te, Te-te, Noi, Ko-
 te, Kō-tei, Akron, Ason, Oo-dai,
 Anan, Ayi-te, Ayai, Te-ko, Chai,
 Knao, Sa-bā, Akwe-te, A-ku-e-te.

12.

Alfabeto bibio.

a b c d e f g h i k l m n o
 p q r s t u v w x y z, ä ö ü

Alfabeto wulu.

A B C D E F G H I K
 L M N O P R S T
 U V W X Y Z
 I II III IV V VI VII VIII IX X.

Enliski Alfabeta.

a b c d e f g h i j k l m n
 o p q r s t u v w x y z.
 A B C D E F G H I
 K L M N O P Q R
 S T U V W X Y Z.

German Alfabeta.

a b c d e f g h i j k l m n
 o p q r s t u v w x y z.
 A B C D E F G H I J K
 L M N O P Q R S T
 U V W X Y Z.
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10.

Mlidša II.

Kanemō ke n̄mā tšōmō.

A.

Kanemō okadii bibii.

1.

i í u ũ ĩ n ñ m v w r l t h k.

i í u ũ ĩ n ñ m v w r l t h k

ni ní nu nũ mi mu mũ vī vō wi wu ri ru

li lu ti tu hũ hĩ ku ki. — nim niñ mum

kum kru.

(Ahā añmā enē!)

2.

o o õ e e ē a á ã d b p g y s š f f.

o o õ e e ē a á ã d b p g y s š f f

no no nō ne nē na nā ma mi mo mō me;

do do da dā di du dū de de; ba bā bo bō

be bē bi bu; pī po pā pe; ga gā gu go,

ya yā ye yē yi yo yō; so sō sō se se sē

su sū sa sã; šo šõ še šē ša; fo fo fõ fe
fē fe fa fã fī fu; fo fe fe fa; la lá, hõ, kũ.

3.

dom, dom', nom, pam, tam; soñ soñ yeñ, teñ,
doñ, toñ, señ, deñ, koñ, hoñ, foñ, diñ, bañ, sañ,
dañ; doññ, faññ, šinñ; tōñ, fīñ.

bu-a, tu-a, fu-a, ku-ã, tu-e, pu-e; kai, kpa fai, bai,
gai, gã, koi, lai, sai, šai, toi, loi, lei, feī.

sra, sre, fle, tra, tro, dro, pla, bla, kla, krã,
mra.

ye-le, o-mõ, a-ble, nu, du-a-de, dã, ñ-ku, ñ-krañ,
n-ta, fa, a-fi, an-sam, te-sa, ka-ne, sa-ne.

4.

E-dom e-te mañ-se. e-dom' tšõ. a-ñõ nom.
e-ñõ pam. e-da tam. loi soññ ye n-šõñ. e-ye šoññ.
sa-ne le yeñ. mo-ko fu-tu wo-teñ. ka-ba doññ. nu
hīo toñ. mi-ye o-deñ. mi-ta hoñ mli. e-foñ ke-te.
nye-fea diññ. e-bañ doññ, a-señ-le. mi-kpa-o fai. ye
o-bu-a o-hī-a-fo. ba mra. ekai-mi.

5.

ñ-krañ be-le-o. o-sra-mi. fai le e-fle. te-sa ha
ši-kpoñ. fa wa-ãmo he. sa-ne e-hīi ye-li. yiñ, ni
o-ya o-yá. bai le e-fro-ke. a-wo-o gai ye wa-bii
a-he. ake koi hũ-o. loi tũ-mo-o. lo-flõ flī-ki-o. feī
ye-o. nu hī-o bui-añ. la šã-ã nii. nu fo-õ nõ. ka-

kla fo-o mo. fi-ti gbu-o-mo. o-kra hī. mi-tao koi
ma-hū.

6.

n ű, űm, ny, wy, űma, űmā, űmañ űme n-sē-ni,
n-šo-ro-ke, n-srō n-srō-nti, n-sra-to-lo. — n-šo e-yi.
a-fo n-ta. a-ye-o űmā. a-kpa ű-ku. nye-ba-ā bi-e.
yo wyi-e-o a-ble. hū-lū e-nyō ši. a-kwa-foi wyi-ri-o.
a-wye-re-o feī. nū wyi-e yo. kū mli. nye-hā-a
wo-su-su-a. mi-wye-re e-ho mi-he. mi-nyi-e le-su
se. wui e-fi-e gbe-toi. o-kwa-fo-nyo hū-o. mi-su-
mo mi-na-nyo le kroññ.

7.

dš, tš, df, tf, z.

dše dšei, ni o-ba. dšeñ ye tu-tū űme-ne. dfei
fē o-fo ye űā no. dše-na-mo se dše-ke. dše-tše-
re-mo ke hū-lū te-o ši. dfeñ-mo dši gbo-mo. bo-
mi dfe-tri. dfe-tei ku-ku-dši nyoñ-mai e-te a-hō
le-su a-he. ya tša bu le. tšo-fā-tše tša-ā he-la-
tše. ko-loi ye-o dfei. Ze-fa-ni-a le gba-lo ni.

8.

ñw, gw, kw, hw, hr.

ñwei e-tše haññ. ñwei e-ko-to. a-ta-tu hā ñwei.
nyoñ-tše-re ke űu-la-mii fi-e-o ñwei. to tū-o gwa-
gwā-gwa. gwao-mo-le dšo-gbā. e-ye fē kwa. dšeñ
ye hreññ űme-ne. toi le mī-hre-hre a-me-he. mi-

tše-o-le. o-he-ree no. hri-hri-fe-mo dsee e-kā.
 mi-na-ne e-hwañ. kwa a-bon-sam ke he-lo se-dii
 fō-dši! hwā-nyā-mo-le o-še o-fo. hwā-nyā-mo ma-
 ma le mli. a-ha-ra-ba-ta mli ye fei-be. mi-šō kwe-
 kwē-kwe. e-ñmō kwa-kwa-kwa po. o-kwa o-fe. ke
 o-kwa o-gbo le, a-kwa a-fū-o-o.

9.

kp, gb, kpl, kpr, gbl.

ka-fe kpa-ta-ble. kpla-mo toi le o-wo tšuñ. ka-
 ši-mo o-kplō le no kpā-kpā. kpa-kpo šo-to dseo sã.
 mo na gba-mo dsee fei. ke fe le, ka-gba-gbã sã-
 dši. gbo-le mli be no-ko. kple-ke-mo ši, ni o-ba.
 gble-mo e-no le. ehe wa fe kpla. a-hyeñ-ke-se
 le mī-kpla. gble-mo šī-na le o-hã-mi. a-gble a-de-
 ka le na.

10.

ba-ä, da-ä, fa-ä, bō-ö, fō-ö, tao-o, hao-o, bi-o,
 bu-o, fe-o, wi-e-o, la-ä, hä-ä.

baa, bee, boo, buu, daa, fee, foo, haa, mää,
 nee, wi-ee, dsee, be.

bi-mo, fe-mo, tao-mo, gba-mo, kũ-o-mo, sī-e-
 mo, li-mo, yi-mo, fle-mo, dũ-mo, kwe-mo, ha-la-mo,
 tre-mo.

fe-mo, wi-e-mo, bi-mo. nye-fe-a! nye-tao-a!

nye-hā-a! ka-fe! nye-ka-bo-a toi! ka-ta he! ba
bi-e! d̄se d̄sei!

e-fō-ō so-le-mo-bā dā-ne. a-ba-ā bu le na mra.
a-boō na-nyo foñ. nye-da-ā Nyoñ-mo ši. e-doō-o
te-te. ka-gba o-he na! a-yee e-kā na. mi-naa e-
ko doññ. o-taa ši doññ, lo? mi-yaa kwrā. ba mō-
mi. n̄wei gb̄e le kā ši. bai enyo hoo t̄e-kploñ. bē
e-hīī. nye-bo-a mo-deñ, nye-t̄su-a nii! nye-hā-a wo-
so-le-a. nye-t̄fī-a-ā nye-deī! wie-mo d̄šo-gba! e-
tao mi-fi-te-mo ke la-d̄se-mo. mi-su-moō ši-ši-u-mo
ke la-ka-mo. n̄wa-ne-d̄se ke kō-tōm-poo e-hīī. li-
lei-t̄sā be feo.

B.

Kanemo he okadii wudsi.

1.

O U Y A W.

o u y a w.

Osofonukpa ko ye, ni atšele Aharon. Wokleñ-
kleñtše dši Adam. Afo Abram ye Ur. Yilo dši mañtše
Oloko Patu mañ le.

2.

I L E F f H N M T K.

i l e f f h n m t k.

Isakar tše dši Iakob. Lot le Abraham wofaseñ.
Eliešer le Abraham tšuloñ. Farao le, Mizraim mañtše
ni. Ham dši Kanaan tše. Toma nyie Iesu se. Nilo
le, fa kple ko ni. Adā kā filao he.

3.

P R B D G S Š Z V W.

p r b d g s š z v w.

Pilato le, lumo ni. Dawid le, Rut nabi ni. Boas
dši Obed tše. Galilea ke Samaria ye Palestina šikpoñ

le n_o. Zefania dši gbal_o ko. Vlo kã filao kp_o ko n_o. Šem le, Noa bi ni.

4.

Reuben, Šimeon, Iuda, Dan, Naftali, Gad, Ašer, Isakar, Sebulon, Efraim, Manaše, Benyamin. — Petro, Iakobo, Iohane, Andrea, Filipo, Toma, Bartolomeo, Mateo, Iakobo, Alfeo, Simon, Kananyo le, Iuda Iskariote. — Adam, Ana, Bernhard, Berta, Daniel, Dorotea, Ernst, Ema, Frederik, Fransi, Gustaf, Gotfrid, Herman, Henri, Irene, Imanuel, Iohana, Ieremia, Karl, Karoline, Luise, Ludwig, Mikael, Mina, Natalia, Natan, Oskar, Otilia, Paulina, Polikarpo, Rudolf, Rosina, Salomo, Samuel, Tito, Tabea, Ulrik, Ursula, Walter, Wilhelm.

5.

Gbomo, nū, yō, nūmo, yōmo, oblanyo, oblayo, nanyo, nyoñ, nyoñyō; ata, nye, tše, bi, na, nabi, nanakansoa, nyemi, wofa, wofase, wofaseyō; wu, ñã, šabí, šanū, šayō; hādši; ošidšafo, okulafo, awuisã, bofo, otšame, osofo, kwašia, niilelo, ñãlo, yitoñtše; gbogbotfalo, kpelo, sōlo, sralo, šilikpelo, ñmoñmlogbolo, gbobilo, okwafonyo, hewōlo.

6.

Gbomo hīe Nyoñmo sū. Nyoñmo bo nū ke yō. Nūmo dše_o wañ. Gbeke kane_o trema. Yō šãã abolo. Mañtše wo_o mla; gbomei kplañ atše dšile. Asafoatše

fīo ta se. Gbobilo gbeo kolo. Amralo dše Ablotširi. Niiatše ana ohīafo mōbo. Šišilo ke apasafo dšee gbo-
mei kpakpai. Kōtōmpofo tšaa kōtōmpoo.

7.

Kolo, nšōnlo, loflō; wo, wonū, woyō, dabodabo,
okpo, krakunu, okropōn, lalo, patu, atšēntšēn, trakoko;
kpakpo, tšina, wuo, adu, bayelo, ofo, odabo, adowa,
kpla, atšēntšēn, mampam, odā, kwakwe; — onufu,
tilōmōtoi; wa; ananu.

8.

Loflō loo. Ya ake-gbeo loi. Onufu buo šikpoñ.
To yeo dfej. To abotia dio. Dšata le, koloí atše ni.
Klañ mōo kploto. fīo wolo wa. Batafo fiteo nmo.
Ofote he ye oya. Nā no ni kpeñkplē yo. Okplom
yeo nmei. Nyōñ ní obiši feo ye. Nyōñ ní owyea
foo ye. Kotoko ye gaĩ pī. Afutufata sumoo duñ.
Alomte mōo kwakwe. Ofo kwoō tšo. Kploto wofo.
Woyō nmeo wowolo. Akroma mōo wo. Akpaña he dšeo
fū. Kose-okpo sōo adšama tšo no. Okpo he ye feo.
Loñ tšotšoro tšone na. Aflimata yeo nma. Fotei kpeo
wodši. Adōdōñ haoo gbomo. Ntikūma ke ananu ye
egbo. Atšēntšēn dši nu mli kolo. Ebo ye nyoñmoñ-
krako mli. Ka kā nu mli. Nšo mli ye halai babaō.
Akpokplonto nyieo bleō.

9.

Gbomotšo he nii.

Yitšo, nine, nane, gbomotšo. — Yitšo he nii: hīe, hīena, hīeñmei, hīeñmei setšoi, hīeñmei natšoi, hīeñmei mli eyeñ ke emli ediñ, adšañmalate, gūgō, gūgō mli fodši, dabi, kada, nabu, da, lilei, nyānyōdši, tšeñ, dahetšoi, toi, toi mli flo; yitšoi, yise anso wulu, anso kakadañ. — Nine he nii: koñ, nikutšošiši, ninešiši, nine; wabii: gonti, teñwabi, waosekpele; koko, de, taloi, fā, wui, waoselami, kpokoñ. — Nane he nii: fio, nakutšo, nantu, nanetalomliwu, nane, nane-tšitši, naneši, nanewabii: nanegonti nanewaosekpele. — Gbomotšo he nii: ñāši, gbelekakla, koñno, kue, tšitši, ñmawutšei, flufla, tšui, tabo, mlebo, musu mlinii, saba, musuñlilei, he.

10.

Gbomo ye henumonii enumo: niina ke niinu, fū, nasa ke henumo. Eye nyānyōdši nyoñmai ete ke enyo, ke wabii enumo enumo. Lá ye fā mli. Womuo ye flufla mli. Wo nabui ke da ke nyānyōdši ke lilei ke wosekpā woke-wieo. Wiemo dši wowala susuma dfeñmo ní anuo, ni añmāa ye wolo no, ni akaneo. Anso woke-dfeño.

11.

Gbomotšo helai.

Hela, atridi, yitšogbamo, tšitšimōmo, wulomo, kakao, ntoblo, kpate, asane, lanyia, afu, kwata, adšato, kūomo, tatamo, asra, babanso, gbeyeli, losulei, filamo, mutō, toigbele, wulamo, sekeyeli.

12.

Eye seke. Iesu tša moni efila le. Helai pi ye gbomo helo mli. Helai fiteo gbomotšo, ni no se le egbeole. Gbele dši gbomotšo ke walasusuma mligblamo. Hela hā mo fiteo šika. Tšofātše tšaa helai. Afūo gbohī. Helatše pēleo, ni egboō. Gbohī ate ši ekoñ ke-adše amēgbonyobui amlī.

13.

Šikpoñ, mañ, akrowa, mō, tšu; adeka, ablogwa, seī, maño, nmlē, nōnoma, tu, lema, kakla, gaffo, awale, plete, kā, gbē, adeda, sošo, sakisi, ntāñ, floto, kukwei, tšene, to, fufudši, sese, abodiamo, obenta, sañkū, tetremantre, kente, duku, klala, ošimpam, saida, akataiwia, akatamañso, tokotai, aspatre, kronua, abūi, akontia, srōto, ga.

14.

Tesa fo mañ le teñteñ. Glase ye keñkeñ. Afefe ye hālāhālā. Nmoñmlōkpelō gboō okplō. Šina ye trotro. Kakla na ba. Ake šika woō titšo he. Ake

wolo kpeo kakla wolo. Klante ko na nta enyo. Koi ake-hũo able šiši. Ake sosoo gboõ sese; asań ake-gboõ akrotele. Sasẽn ake-too teĩ šiši. Kukwei amlia ahoõ nii ye. Atunkpã le natšinõ le efã. Sańkũtfa nõ ye toiań. Miliyilo *yio mili. Blofonyo woo atade. Modiń buo mama. Kramo woo kramo-atade. Ake klala feo adińkra. Ake alugudoń kpeo tfakoto. Samfe boteo šińaflo mli.

15.

Nyońmo bo ńwei ke šikpoń. Dšeń ye kutruku. Beni šikpoń le boleõ ledientše ehewo le, efeõ gbĩ kome, alo ńmletfai nyońmai enyo ke edfe. Beni šikpoń le boleõ hũlũ ši kome le, efeõ afi kome, alo nyõdši nyońma ke enyo, alo gbĩ oħai ete ke nyońmai ekpa ke enumo. Nyõńsere boleõ dše le ši kome ye gbĩ nyońmai enyo ke nehũ ke fã mli. Nšo kũo nšrokei dã. Nšo ní ana ye Osu le, atšeole ake: Atlanta nšo. Akropoń kã goń no. Akwamu kã filao he. Nmlitša pĩ ye bloħuiań. Nudšo yaã nšo mli. Atatu ye ńwei. Nu ke bo dše atatu mli. Koyo tfaã mlu. Nyõń teń nibii fe feo dińń. Lebi gbomo boĩo eniitšumo.

16.

Sane, wiemo, šiwo, faikpamo, solemo, dšomo, ńkomo, tšuifã, awyereho, anokwa, amale, kõtõmpoo,

nyāfīmo, hewiemo, nāmo; amane, amanehūlū, nakpe, hedšole, omanyē, hewale, mōbo, mōbonale; haomo, nagbamo, hewō, hesuomo, bēi, hītekō, hīegbele, ahofī, kpekpei, yakanoyeli, anihao, flafafemo, mlifū, dšū, nye, adfamañbo, amaleodaseyeli, awuiyeli.

17.

Iesu tšudši dšadšeo sanekpakpa tšōo woñdšaloi. Wokaseo blofo wiemo. Ekāā kitā tšō, nohewo le moko yee esane no. Anokwa Kristofonyo soleo dā. Musu pī ye Nyoñmo lomo mli. Tšuífā-sane dši noko kpakpa ko, lo? Otšame le eke abebu-sane keke dšadšeo sane. Awyereho hewo le enyēē ewie kwrā. Gbeke kpakpa yeo anokwale. Minanyo le mīwie mihe, miše dšei pe, ni ebo piriu. Okulafo ye buada gbīī ete. Latša ye meididši ašikpoñ le no pī. Tšo le šiši ye holoñ, nohewo le amā osetšetšo ye ešiši. Esa ake Kristofoi nyieo amanehūluīañ ke-yaā űwei. Iesu he sane le, mīše-sane ni. Gbomei kroñkroī hīo ši ye hedšole mli ye űwei. Hītekōlo taoo nibii fē, ši nokome pe he dšra. Namo po kpātā Nyoñmo mlifū?

18.

Moni tšuo nii le, eniyyenii sale. Moni maleo le, atšeole amalelo. Moni yeo adufude le, atšeole adufude-yelo. Moni hoo nii le, atšeole niholo. Moni šeo gbeye yaka le, atšeole gbeyelo. Moni sumoo ehe

tutu le, enyeo mo. Moni yeo Iesu Kristo sane no le, atseole Kristofonyo.

19.

Ke kumai miye gbomo le, enuo nu. Ke hulũ nyõ si le, duñ woo. Kedsi Nyõnmo ne le, fei yeo. Ke koyo tfa le, bai hosoo. Kedsi kotse bo le, miseo gbeye. Ke onufu ko gbomo le, egboo. Ke asere la le, lasu dseo. Kedsi oye nii le, da Nyõnmo si. Osu mañ dsi mañ wulu, ni hie ehe; ni madsi krokromei ye esisi. Bu kwonkwon ye Abokobi. Gbedsegbe ka ke-dse Osu ke-yasi Kwantanañ. Esa ake nsona madsi le amla bii le woo ten ke-dse na no. Kedsi meididsi du kafe le, ewo yibii pi, ni senamo adse mli. Nyedua odonti ye na no! Hekpa pi hemo ehii. Awoba hemo ohii, efiteo wekumei pi.

20.

Ekpakpa, efoñ, kple, kpetenkple, wulu, fio, bibio, kakadañ, kpitio, kukuo, titri, leketē, bloblo, hatahata, fetefete, frefre, kwonkwon, kronkron, kokro, kutruku, kodon, etsuru, edin, eyen, futā, nwrānwrā, pi; abo-nua, enoli; ehē, emomo, feo, fefeo, tantān; dokodoko, srēmsrēm, nyānyānyā; wa, bokoboko, gbede, munyõmunyõ, trotro, wayawaya, hārāhārā, kusū, kra, krakra, kulokulo, nānī, enmoñ, kpeñkpeñ, ñmlikiti, damdam. — Abi kaseloi le ake: meni dsi „ekpakpa, efoñ“ k. n.

21.

Hogba, Dšu, Dšufo, Šo, So, Soha, Ho.

Ianuare, Februare, Marse, Aprile, Mai, Iuni, Iuli, Auguste, Septembere, Oktobere, Novembere, Desembere.

Nyōdši nyoñma ke enyo feo afi kome. Otšii nyoñmai enumo ke enyo feo afi. Gbīi kpawo feo otši. Afi kome hīe gbīi ohai ete ke nyoñmai ekpa ke enumo. N̄mletfai nyoñmai enyo ke edfe feo gbī kome. Minitei nyoñmai ekpa feo n̄mletfa kome. Sekundei nyoñmai ekpa feo minite kome.

22.

Europa, Asia, Afrika, Amerika, Australia.

Ašante, Kumase; Dahome, Abome; Akwapem, Akropoñ; Atšem, Kyebi, Gyadam; Krobo, Manya, Yilo, Odumase, Srā; Kpoñ, Asadšale, Dofo, Vlo, Bato, Mlamfi, Gblagba, Sukpe, Wume, Agrafi, Adā; Nuño, Gbugbrā, Kpoñ, Tema, Nuñowa, Šai, Teši, La, Osu, Gā, Kiñkā, Dšimbañ, Nomabo, Gua, Dina. — Asini, Bra, Bërem, Sakumo, Denso; Kole, Krote, Kpoiši, Sakumofiō, Laloi, Bawaleši, Dšañe. — Humo, Legoñ, Wegoñ, Šai, Krobo, Yogagā, Osudoku, Noya, Akwapem gōdši.

Ablotširi le, atšeole Europa. Meididši ašikpoñ le,

atšeole Afrika. Šikpoñ le ní yo bokāgbe le, atšeole Asia. Šikpoñ le ní yo anaigbe le, atšeole Amerika. Nšokpoi pī ye Asia ke Amerika teñ, no dši Australia.

Mlidša III.

Tšõmõ sādši ní waa.

(Ameñmā fē tfem.)

1. Gbe.

Sū ake-šõo gbe. Ake-yaā fañ, ake-yayeo nu ní atereo ke-baā šia, ní gbomei anu. Gbīī komei le, ake dā lo mū woo mli. Ši ke wõhīee ní ahī ní wõhā egbe ši le, edfa ni ehīī doññ.

2. Okplõ.

Okplõ ye tšu mli. Okplõ no wõke wõniyenii māmoo; wõkaneo ni wõñmāa wolo ye no. Tšo ake-kpeo okplõ. Eye nādši edfe lo ete.

3. Ablogwa.

Ablogwa lo seī dši notamõñõ ní yo tamõhe ko. Nalõ ke tšo kpeo ablogwa. Gbogbo he lo okplõ he ake-māa ye tšu mli. Notamõñõ ní be heni akpasaā le atseo no ake maño lo seī. Ke to etõo dšiõ, lo ke õye nii dšiõ, lo ke õye ñkomo dšiõ, otaā no.

4. Adeka.

Ńālo ke tšo kpeo adeka. Eye nāno ke sroto ní ake-ńmeo mli. Woke mamai lo terema lo nibii pī too mli. Adeka mää tšu mli; ke ata no le, ehio.

5. Abolo.

Mā ake-ššā abolo. Ńmā lo able ní awyie, ni awu aflata awo mli, atseo mā le. Šikišan ní akpoto, ni ake māša wo mli ni efū le, atseo mā hū. Able kwēo ye Ńmō mli. Okwafonyo dūo able, ni Nyońmo hāa nu neo fieo no, ni ehūlū tšo ye no, ní edaa.

6. Yere.

Yere boō ye šikpoń. Okwafonyo gbaā ko ni ešāa tsei le; ni eboō Ńko, ni edūo yere le eko ye mli; yere yitšo adūo. Ši ebole le dsee okwafonyo le he. Me keke emeo, ni ke Nyońmo hā edšomō le, no hāa ebaā. Ke fe fābe le, ameke miše fāa ke-yaā šia, ni gbekebii sīsēo lo baā eko yeo. Ni yei ke eko šio fufui ní Ńō le.

7. Okpońo.

Okpońo ke ni ehe ye feo, ni asań eye hewale. Elei ke ni ehe ye tšoi funyā. Etaoo ake efeo, no-hewo le kwemo ni ahĩ ni okabeńkele. Okpońo dšoo foi naakpa. Woke edań-dade le tšoolē gbe ke-yaā ninedšūrō ke abeku, boni wo sumoo. Okpońo tereo eno-talo alo dšatšu, alo egblaā fili. Okpońo yedši, edidši, lamludši, etšudši, felufelui, okobeńi ke damdami ye, ši damdami le ekaa. — „Ke okpońo edšim le, moni ta eno le hū edšimko.“

8. Gwanteń.

Gwanteń dši kolo ko ní he dšo. Ehetšoi he dšo ní atšeole kuntū. Ablotširi gwanteń heišoi ní edoro le ehe dšo tam. Ake kuntū feo kpā; kpā le ake-feo mama ní mli yo kulō. Gwanteń kpeo nā, dfei ke fie ke bai. Egoio eniiyenii le etaā ekoń. Ayeo gwanteń-lo, ni ake ewolo feo niibii babaō.

Gwanteńbi ye bleō, ni asań ehe dšo. Ekońo, efeńo, ešino. Ke enaa enye le, ebloō. — Moni kweo toi ke amebii ano le, atšeole tokwelo. Tokwelo ko ye ņwei ní kweo šikpoń, ni etšeo etoi ke etobii le, ni etšōame gbe kpakpa. Te eghein? Ni asań namei dši egwanteńi le, ni namei dši etobii le?

9. Alomte.

Alomte edaa. Kolo hīetēlo dšile. Ehie ye gbeye; enabutšoi kele, ni elei ke kakadańń. Ewabii ana lamii baā, ni enyēo eboo. Kedši oke alomte bafe le, kwemo ohe ni ahī ye no hewo. Alomte sumoo lo, ni edšuo ye kukwei mli. Kedši abamōle le, edšoo foi ekwoō tšo, ni eke hieńmei foń kweoo. Kwakwe ke obiši henyelo dši alomte, ni egbobioame ye tšu mli ke nā no.

„Alomte efoń miaū bō.“

10. Wonu ko Woyō.

Wonu dši loflō ko, ní yo gbei. Enyieo tamo mańtše; eyitšo kā koyo mli, ni ake mańtše-fai tšuru ni tšuo tamo lá ebu le. Eflańa dši elei ní yo feo le. Kedši wonu kroko ba emañšeyeli le mli le, ekele nōo ni efieole ke-dšeo kpo, ni etfaā efidši amlí, ni eboo

ke gbē wale, ake eye kōnim. Ebuo ewoyei le ahe; ni ke dse tšere le, eboo ekeo: „kokoro kōò! Dse etšere eé!“ Woyo he waa ni esa eke ehe tšōō. Ehā-wō wowōdši babaō ní yo yedši kokrobii. Noko yeñ ke etšuru ní yo kpuñkpaī bibii le amlī le nō. Kedši wotoo wowōdši le, woyo le buo no ke-yašio beyino ní amehe toto le kpoloō, ni meni dseo mli?

Wobii bibii ní amehe yo feo, ni amehe ye oya hū. Amenuo amenye gbē, ni amenyieo ese. Kedši haomo ko mība le, gbekebii bibii le taoō foidšehe ye amenye fidši ašiši.

Moko ye ní woowo nā ye amanehūlū fē amanehūlū mli, ní etšewo ke-baā enō. Numo ni? Aso woboñ egbē toi ni woyañ? „Wo egbe šii ahū, egbe enye bui anō.“

11. Able yibii.

Able kuli ye kafū mli. Gbomo ke enine koō ke-dseo kpo ke-yaā kose. Ni eke-woō šikpoñ ye dšei, ni ewoō ye šikpoñ gbīī enyo, ni ehīe tšēo. Ehe doō la, ni edšieo ehe mama le, ni ekeo ake: „madše miwohe mayakwe hūlū!“ Efā bodobodo le damo šikpoñ, ni eyitšo dseo kpo kweo hūlū. Able kuli le keo: „Bie ye feo; miyawoñ šikpoñ doñ.“ Edamo ši, ni ekwēo fiōfiō, ni eke koyo feo, ni enuo nweibo. Ke fe se le ekeo tamo gbomo, ni edšeo bai pī ke ahwānyā, ni ekpeo sebii enyo. Ni nine ní enōle ewo šikpoñ le baā bakumoō sebii le. Edoōle babaō, ni ke dse tšere le egboō. Ni ke koyo ba kele bafe ekoñ le, egbeo šikpoñ ni etee ši doñ.

12. Nu kuli.

Nu kuli babaō yē nšō mli. Nyeḥāā wōkwea, bōni ameteñ mokome šihile le yō. Nšō le šiši eyō. Etaā lo lei nō ke-baā nwei šoññ ke-yaši beyino ní ena hūlū tšō. „Wyie! Bie edo, ni eye feo, hūlū ne!“ Ni agbene etaoo ake eyaā nwei yē hūlū nō, ni eke enyemimeī pī fā ke-yaā nwei. Koyō dši amefili ni efāa gbē kple ke-yaā nwei šoññ. Amēnaā Gā tšutšu, ni agbene amēyaā Akwapem gōdši le aņō. Gbomeī le tšēoame atatu.

Ke hūlū nyō ši ní dše na le, efeo feī. Nu kuli eko baā šiši yē šikpoñ nō, ni mokome le ke enanemeī hīo tšo kutū nō. Bai le nuo bo le eko, ši dšee amefē. Ni ke hūlū tšo le, amrō pē wōnukuli teo ši dšoo foi ke-yaā hūlū nō ekoñ, ni eke hūlū kplemō le feo. Enaā nanemeī pī oya, ni amesusuo heni amēate agbene. Amewoo atade diñ, amēbatšōmō akataiwia amēhāā šikpoñ nō dfei babaō. Etšee ní amēhe kpokpoō. Meni dši nō? Hewalo ko mība ebloō wa. Nyoñmo gbobilō ni, ni eke etu kple le baā batfaāame. Amēnaā kplemō ke srawa, hewo le amēheleo ši. Ametumōo ke-dšeo koyō fidši aņō oya ke-gbeo bai, dfei, tšui ke gbekebii ayiteiañ. Mei le keo ake: „Nyoñmo mīne.“ Ni nui ní hoo fiōfiō baā mañ le dša nō ke blohui aņō. Wōnukuli hū yē, ni enyieo šikpōdši ke-yaā dšoi amlī, ni egblaā tšei bibii yē ehīe ke-baā tšuñ. Ni esaa ake efeo neke. Etumōo tesai kakadādši, ni eladšeo etšei. Ke eba fa leñ le, enaā nukulii babaō yē dšei ni amēnyienyieo. Wōnukuli le, etole, nohewo le ehīo mañ nō, ni atereole ke-yaā nšō wulu le mli ekoñ, ni ehīo dšemeī noñ gbīī ete ke fā.

13. Gbomo hōmọ.

Meididši hōo gbomei ake nyōdši; neke ehīī. Sa ako ahōo koloi keke. Ke adšie moko ke-dše eñã ke enyemimeí ahe le, amefoo. Ke adšie gbeke ke-dše etše ke enye nõ le, efoo. Ke adšie moko ke-dše emañ le, edoõle. Ši Nyonmo boo ameblomo le toi, ni enaa ameyafa le. Ke gbomei hõ amenyemimeí le, eñõõ ena

14. Woñdšamo.

Woñdšaloi dšaä tei, tše*i* ke n*i*b*i*i p*l*. Tei ke tše*i* le n*i* keame ake: „Nyedšaäwo!“ lo? Dabida. Nyoñmo, n*i* yo ñwe*i* le etšu ewiemo le ake: „Mi nyedšaä!“ Miño nyebaä!“ Te ben*i* g**h**ome*i* äbo äme-Nyoñtšo g**h**e toi hü?

15. Solemo he sane.

Kedši womisole le, woke Nyoñmo wieo. G**h**äko le modiñ ko mitao ake äboñ solemo, š*i* elee non*i* eke. N*i* äsañ ebi*i* enyoñtšo. G**h**äko le enu ye leb*i* solemo wolo m*i* faikpamo ko; n*i* eke: „Ägbeñe manyämä sasole.“ Ete ñä m*i* eyasole diññ ake: „Nyoñtšo, nam*i* mobo! š*i* ešafelo dšimi.“

16. G**h**o**h**äšite he sane.

Mañtše ko ye meididš*i* äml*i* ye ninedšürö no, ätšeo-
le ake: „Makaba.“ G**h**äko le enu Nyoñmo wiemo,
äke g**h**o**h**ä bate š*i* ekoñ, n*i* ämefä ämebädš*e* ämehe
kpo ye Iesu Krišto kodšomo señ le hie. N*i* ebo eke:
„Men*i* oke ne? G**h**o**h**ä teo š*i* leleñ?“ — „Hä, g**h**o**h**ä

fē ate ši ekoñ.“ — „Mitše ye mli, lo?“ — „Hě, otše hū ate ši.“ — „Mei ní egboi ye ta mli hū ye mli, lo?“ — „Hě!“ — „Mei ní koloi eyeame hū ye mli lo.“ — „Hě, amebadšie amehe kpo ye kodšomō gbī le mli.“ — „Ni mei hū ní amehelo kāmō nā nō, ni koyō etfaame ke-te ye mli, lo?“ — „Hě, hē kpañ ameteñ mokome flo nō.“

Ni mañtše le kwe osofo le ni eke: „Osādši le nō take wo, efe mitšui futā tamō fufō. Ši gbele he šite sane ne, te ešiši hū; minaa šiši.“

Ni osofo le ke: „Enemei fē le anokwale dši.“ — Mañtše le ke: „Minine ne egbei akpei akpe, ni ameate ši ameaye mihe odase, lo?“ — —

Mlidša IV.

Abei.

A. Gā abei.

1. Gbomo le, didei ayeole, ši ayeele fioyeli.
2. Gbobilo gbei kpete milelo he.
3. Gõnti le mō mli, dani ewa.
4. Gbedšelo lee ake ese gbe ekōdō.
5. Gbeale! gbeale le! egboo.
6. Gā hūmi le, koyo tfaā, dani owieo.
7. Gbo le, nudšo ni.
8. Aye, aye le, eyee yaka.
9. Ake mihe, mihe hee nō.
10. Ake hīēnmei tšuru egbee lofō.
11. Adfeñ flo eñōō, dša lošrañ fata he.
12. Ale ake lá ye dañ, ni atšēo ladšo.
13. Afi ke ele nii āhū le, atfaā ehīēnmeiñ tu.
14. Bo moni okadše le oke onaa Nyoñmo: ši mi ní mibu ši?
15. Babi gboo fa.
16. Dšee tšafō, wohe dši laši.
17. Fañ-yā ye teremom'.
18. Hīēnmei yee kafo.
19. Heni nudšo damoo le, ñmiamō taa ye dšei.
20. Hīēnmeikotše taa ši, ni adše hīēnmeikolo.
21. Fotei le, amekpaño, dani ameboo, hà!
22. Heni okpo feo le, dšei etšedši kaä.

23. Dšee moni mli efū keke tūo ehīe.
24. Kwakwe yee mū ni oda na tšu.
25. Ke olee mo le, ofoo owoole.
26. Ke-fō mli! ke-fō mli! efeo dšatšu.
27. Ke onabu ke le, oyee fa se nii, dša ehīe nii keke.
28. Ka deñ etāā n̄moto.
29. Lē foo, ni edū tšone.
30. Kolo le yaā ese, dani ebašio.
31. Kēdši odā enōō le, ošii mli nu.
32. Ke edfaa pī le, akpee le pī.
33. Misumo mikōkō, ni mihe mikploto.
34. Fiōfiō adudoñ fe ni eye gbē toi.
35. Moni taoō nii ke-yaā Ašamañ le, afeele abro.
36. Nanyobo tūtu hewo ka be yitšo.
37. Moko ke fitrifitri eyaa Akwamu.
38. Moni ena akpe dā le, ešee oha.
39. Moni ameō dani awu ta le, edšee gbeke.
40. Kōkote wonu ekpa efie, ši nsroo dšosru.
41. Oñwañto tšēē ši enyo.
42. Ole la-wō kule omama ešāñ.
43. Ole tawu kule awoñ onye okrawa.
44. Olowo fōo mo, ni ake-he domo mlañtfi.
45. Ke ahīeo ahō le, ohee tu.
46. Nyoñma taa ši, ni abi nehū ši.
47. Beni afūo afū ko le, bele afū ko hū mikwe.
48. Nyōñ edšee gbī kome, ni efo kpeñ.
49. Ake ewulu yeo amim dšikule, fiō aba šīa.
50. Onukpa eyeē nu ke dšei.
51. Noni hōmo taoō dši tole.
52. Ke omo ye fase le, ahee tšina hīeñmeikotšē ahāāo.
53. Ataa loiañ, afāmoō loi.

54. Kedši oyeko moko nyewe wonu le, oke onye kome wonu nõ.
55. Nõ edšiee eyi, ake enõ.
56. Niiyeniiaši anaã abekulo ye.
57. Yitšo kome eyaa adšina.
58. Okpo mibole mo he, ni ako dše koñ banu blofo.
59. Gbĩ ní okpo adšie emĩ le ši le, eye.
60. Sane anokwa kemõ le hĩegbele yo mli, ši ehãã mo hedšole.
61. Tšo kõdoñ hãã anaã nõlo.
62. Ke ošã yere le, no ode dio.
63. Gbĩ ní ohe ehĩĩ le, gbĩ le oke ošayo kpeo.
64. Moni fata ohe ke wuo ta le, oteele tšofã.
65. Ke onufu ekõo dã le, ke ona tĩtĩomõtõi le, ošeole.
66. Ke Nyõimo ne le, etšõõo nyiemõhe.
67. Yitšo he akweõ atoo sãma.
68. Ofõi yin etãã lá.
69. Ke moni bãmõo edšoko ehe le, bo moni abãmõo le odšo ohe, lo?
70. Nyõmõ le etamõ nula.
71. Nyõmõ le gbĩ egbĩõ, ši ešraa.
72. Sa kuku ehĩĩ mo deñ, ni awõ šikpoñ flo.
73. Fañyalo le, le noñ edfaã gbe.
74. Ke moni te fañ bako le, abii egbe le ši.
75. Ke loflõ miya fañ le, enabu flo eke-yaã.
76. Moni ba temõ le, ebaa wolomõ.
77. Apafonyo lee tawa ní egbo.
78. Oblãñ mli ye flo.
79. Gbĩ ní kakadañ na le, gbĩ le akotia naa.
80. Blofonyo tšulo dši blofonyo.
81. Ke omli tšõ le, no otaoõ nyoñšere.

82. Ke no kã onane he le oko_o, ši ke ete se le no dāni otao_o.
83. Šāhe dsee wuhe.
84. Mina adū ni eñā egbo, ni eñme yi; ši bo bayelo hū ohe sane meni dši?
85. Nii ní adšieame le nako aba, ni adšieo ekomei hū.
86. Kedši tšo kome kpe koyo le, ekūo.
87. Tšo ní dša le edamo_o kōn.
88. Ke obiši ko ñme, ni ñwei kpe le, eñmeo he.
89. Heni mūgbe mā le, atfaa dšei te.
90. Nyōnlo etoo fo.
91. Ke dše na le, gbomo tšuru tšōo ediñ.
92. Titīomōtoi ke ēda dāni egble ehīeñmei, beni eda le ehī gblemo.
93. Awui sā le, hewolo etao_o, ši etao_o mlebo.
94. Nyōn etšōō tšutšo.
95. Sro duñ kra, ni sro yo hū kra.
96. Ke ošia, ši awoo mli noko le, no dšra.
97. Adudoñgbane be nabu, ni eke-fo ebi šiwo.
98. Gã mli ye Gã.
99. Gbomo mli ye gbomo.
100. Kulomlo fitee sane.

B. Niileloi awiemoi.

1. Nyōnmo fe ekpakpaō, efoñō, alee; neke gbomei ní kã ñmīamo mli keo.
2. Gbomo ní ekplēē nonyē le, bele atšōkole niile.
3. Hedšō dši ešai fē ašišidše.
4. Solemo se le niitšumo;
Niitšumo se le hedšomo;

- Hedšomō ní niitšumō beñ le,
 Dši mei fē afitemō le.
5. Toigbolō dšile, hewō le ehee eyee,
 Keđši ewie sanekpakpa le he pī tete le.
6. Eša fē eša woo ledientše eyibii,
 Helaō, hōmoō, foidšeō.
7. Kpa Nyoñmo fai lebi mra ke oklenkleñ hewale le,
 Ke dsee nakai le, niitšumō ke tole bagba ona.

C. Nyoñmo wiemo mli abei.

1. Okē moko akabe yakatfa
 Keđši efekoō efoñ ko le. (Abei) 3, 30.
2. Anumnyam ñāloī aye kē,
 Ši kwašiai awo hīegbele. 3, 35.
3. Meifōdši aflō le, kabote mli,
 Ni okanyie efoñfelōi agbeñ. 4, 14,
4. Tši dañ kōdōñ ke-dše omasei,
 Ke kōtōmpoo nabui ke-ya flōflo. 4, 24.
5. Katšō ninedšūrōgbe lo abeku;
 Tši onane ke-dše efoñ mli. 4, 27.
6. Ledientše etōmōi le amōle ní dši mofon le,
 Ni ehe eša kpaī le aňō-fīle. 5, 22.
7. Gbohīadše na gbei dši adfamañ we le
 Ní kplekeo ši ke-yaā gbele tšuiañ le. 7, 27.
8. Hī ña hī fe tēñēlēo
 Ni akononii fē anyēñ aňō-to he. 8, 11.
9. Kakā lilo hīe ní ebanyeo:
 Kā ñalo hīe moñ, ni eesumoo. 9, 8.
10. Mo bibio ní hūo hāa ehe hī

Fe moni woo ledientše ehĕ nyam ni ebe abolo le.
12, 9.

11. Bulu gbe le sa ye ehĕnmeiian;
Ši moni boq nāwo toi le nālon. 12, 15.
12. Anihaolo le ešān emlĕlo le;
Ši modeńbolo nii ní eyo le adšra wa. 12, 27.
13. Deńme fĕ le senamo yeń;
Ši nabuiańwiemo le ohĕa kekeń. 14, 23.
14. Dšale woo mań no;
Ši mei ahe niihĕnii dši eša. 14, 34.
15. Nadšole hetō kũo mlila na;
Ši wiemo ní wa teo mlifũ ši. 15, 1.
16. Bulu yo ne, egbeo etše tšosemo he guo;
Ši moni buo kāmō le ele nāniifemo. 15, 5.
17. Lilo yo ne esumo moni kāale,
Naloi ańō hũ le eyaa. 15, 12.
18. Seyolo tšui le etao niile segbe;
Ši kwašiai ada leo bulunii. 15, 14.
19. Wala gbe le yaā nweigbe hāa seyolo,
Koni edše gbohĕadše ní yo šiši le. 15, 24.
20. Hĕnmeii anotšemō hāa tšui mĕše;
Sanekpakpa hũ hāa wui woo fo. 15, 30.
21. Iehowa šemo dši nā tšosemo;
Ni anumnyam le, hešiba tšōo ehĕ. 15, 33.
22. Noni nyieo hĕekpālāmō hĕe dši hewō,
Ni noni nyieo šigbemo hĕe dši hetšōmo mumo.
16, 18.
23. Tu oniitšumoi le owo lehowa deń,
Ni odfeńmōi le adamo ši šińń. 16, 3.
24. Mańtšemei aniihĕnii dši efoń;
Edšake dšale ake-māa seĕ ši šińń. 16, 12.

25. Mañtšemei ahĩesale dši dšale nabui le;
Ni moni wieo nii ní sa pe le, esumoolo. 16, 13.
26. Na hemo le, enyie soññ ehĩ fe šika:
Ni yosemo namo hũ hĩ komo fe dfetei! 16, 16.
27. Gbe ko ye ní ša nũ hĩe,
Ši enagbe le gbele gbei ye dšei. 16, 25.
28. Moni mlifũ yo bleo le ehĩ fe ekalo;
Ni moni yeo emumo no hũ fe moni enõ mañ. 16, 32.
29. Moni buo efoñfelo bem ke moni buo dšalo fo le,
Iehowa niihĩnii dši ameyi enyo le fẽ. 17, 15.
30. Moni kaã ewiemoi le, ele nii;
Ni nũ ní yoseo nii le, emumo he dšo. 17, 27.
31. Mo hũ ní nõo eniitšumo ešašao šĩ le,
Niifitelo kpetenkple nyemi dšile. 18, 9.
32. Anihaolo keo ake: Dšata ye agbo na!
Aagbemi ye blohui le aten po! 22, 13.
33. Mõ ní wa dši Iehowa gbei le:
No mli dšalo šaã foi ke-yaã, ni anõ buo ehe. 18, 10.
34. Amale odasefo le, abuhle bem,
Ni moni maleo le, edšoñ foi yen. 19, 5.
35. Nii feo nanemei babaoi;
Ši ohĩafo le, atšeole ke-dšeo nanyo he. 19, 4.
36. Moni kpātãã etše hĩe, ni ewoo enye foi le,
Bi ní woõ hĩegbele, ni eboõ ahora ni. 19, 26.
37. Eye anumnyam hã nũ, ake eefõ bẽi:
Ši kwašia fẽ kwašia le, eyeo ahĩ. 20, 3.
38. Mañtše ní taã kodšomo seĩ le no le
Ke ehĩenmeii gbeo efoñ fẽ efãã. 20, 8.
39. Nõfoñ! nõfoñ! helo keo:
Ši beni eyi egbe no pe le, bele efãã. 20, 14.
40. Moni lomoõ etše ke enye le,

- Agbe ekane le ye duñ tututu mli. 20, 20.
41. Mlihīle ke anokwale baā mañtše le yi,
Ni ake mlihīle hīeo emañtšeseī le mli. 20, 28.
42. Oblahī anumnyam dši amehewale:
Ni hīmedši ahefeo dši amewadši le. 20, 29.
43. Ņa ko, lo niyošemo, lo adšina ko be
Ni aate ye Iehowa yi no le. 21, 30.
44. Še Iehowa gbeye, mibi, ke mañtše hū.
Kañ ohe obo dšen tšakeloī ahe! 24, 21.
45. Kadše kpo kplakpla ke-nya bēi:
Kedši nakai le, te afeo teñ ye enagbe le,
Beni ohegbomo ewoö hīegbele le? 25, 8.
46. Kedši hōmo miye ohenyelo le, hāle abolo eye;
Ni kedši kumaī miyele le, hāle nu enu:
Edšake naī la otšeo ye eyiteñ le,
Ni Iehowa awoö he nyōmo. 25, 21. 22.
47. Moni hūo ešikpoñ le, eetō ke abolo;
Ši moni nyieo yakanii ase le, ohīa atole. 28, 19.
48. Moni hīe kā ledientše etšui no le, le le kwašia ni;
Ši moni nyieo nā mli le, le le ēdše mli. 28, 26.
49. Gbomo šemo le tšōo tšōne;
Ši moni nōo ehīe efōo Iehowa no le, aabu ehe. 29, 25.
50. Namō kwoö ke-yaā nwei ni esa ekoplekeo ši?
Namō buaā koyō na ye ekokoiañ?
Namō fīo nui ewoo emamañ?
Namō nō šikpoñ nagbehei le fē māmo ši?
Mē dši egbei, ni mē dši ebi gbei, kedši ole le?

Mlidša V.

Ta - sãdši.

 1. Gã mãši sane lo Mpla no ta.
 (About 1760—1770.)

Sa le Gãmei ní yo nšo na ne, kose ameyo ye heko ní atšeo dšei ake: Ayawaso le. Ni Akwamumei ní yo filao se ne yo amemasei ye Nyãnao šiši, ni Lakote-Aduaši keke yo nšo na, ni Nuňowamei hũ keke dši mei ní beňke nšo, ni ameyo.

Agbene ye neke be ne mli le, Gãmei le ye maňtše foň ko ní atšeo Okãkoi. Le eye maňtše foň ye Gã ne. Nofeno ní esumoo le, no efeo. Ebii komei ní yo le, yeo maňtše fe ametše le moň; amešoo mei aňamei, amekame wowoo ye kpetekplē ye blohui amlī, ke moko bi ko he ye feo le, ke amenale le, amefãa kakla amedũole, ni wiemo ní amewieo ye se dši: Hã! mifite mikakla le he, ni aňoo mo le lá le atšumoo le noň ehe. Neke be ne mli le, ame Gãmei le, ameye hewale ye Akwamumei ano, ni aňo Akwamu-maňtše bi ko abato maňtše le nõ awaba; ni nõ soňň ní maňtše le ebuu ke feo hũ ní ketiafo le feo gbeke le, efole ketia, noni ke Akwamumei akusum le eyaa no kwra, amemihĩ, kedši mo fo le, bele etaa amesei le no doňň.

Agbene ye mli aňũ le Okãkoi ke ebii le kã ameniifodšianii le he, ní Asērē maňtše ní atšeo Nikoilai

ke mańnye ní atšeole Kuokō Adšemań le ye bi kome ko: ni nakai bi le ke etao eyakwe Ayigbe. Etše ke enye ke: Ahā mo aya keke ní eyana nofēno mli ní ebake; ši gbekē le ekplēē eke ke eyana le, ehī fe noni abagbale.

Ehīe ene mli āhū le, ańmele gbe, ni eyiń ke-mīya Ayigbe, ni Okākoi bii le yafole ni amegbele, ni edšie tei adukpei ní ehīe le akō ayahā Okākoi, ni eke-tšotšro etšu mli. Gbī ne Nikoilai yiń te Okākoi nāmo, ni eyana adukpei le; ebile ake: Nēgbē ene dšē? ni eko. Okākoi le kele ake: Mibii le ke-bahāmi, ši milee, heni ameke-dšē. Keke ni mańnye le babo kefo Asērē mań kpūla, ake otao ebi le ahāle. Asērēmei hū, ake ní amenyēē amemańtše ameke-dšē kpetekplē ke-wu le; ameke Akwamumei le yakpāń, ake ameke Gāmei le abawu. Akwamumei biame ake: Mē no wōdamo wōwu? Ameke: Na, nyebi le ní nyeke bato awaba le, mańtše efole ketia, nyedamoā ene no, nyewua! — Wō le, wōbatfanye tū flo, ni nye hū nyetfawo eslo. Akwamumei le babi ši, ni ana ake eye mli leleń, keke ni aboī ta le wu. Beni yi yawula ši le, ana ake Asērēmei le enyōō, ni mańtše le yo se ake Asērēmei ye mli ni akele wuo le. Ta le kā he āhū, ni agbene Asērēmei le tše amehe kwrā; ni mańtše le bii le kane amehe ameyawu āhū ke-te beyino ní enyēē dońń, ni ehā ebi le tša bu, ni etfa ehe tū efō mli, ni beni amefūle le, ame hū amešā tšofā. Fēdā ní ameafe ene le, mańtše le bi kome ní ehe dšo naakpa ye enyemimei le atēń le, Asērēmei le wole mańtše, ni amekele yawu, ni afie Akwamumei le; keke ni ameke: Aso nye moń ní wōba nyehe ofoi gbē le, nye moń nyefe ene? Keke noń ni Asērēmei le ke mańtše le bi ní atšeole Ašāńmo le fā

ke-te Toñ gbe, ni Akwamumei le na hewale fiō ye Gāmei le anō; edšake ameyi tšimo le te le.

Beni Gāmei le na ake amēnaa heko ameta ye Akwamumei le ahewo, ni amefāa ke-yaā Toñ le, mei fiō ko dše ameteñ ke amēhe bakpete Lakote-Aduaši masei ye nšo le na, ni ame ameyo ne. Kēle beni Gāmei le yo nšo le na le, amēgbaā amēna kē ke-yaši beni Ayi-Kuma baye mañtše ye Gāmei le ní yo nšo le na le anō; ni ena hegbe ye blofomei le aňō; nakai blofomei le dši Kiñkāblofomei, ni ekeame yeo nii, ni ekeame feo nofēno. Gbī ne eba mli ake Osu-blofonyo, Dēni lumo, hmō okplō, ni ebakpe Kiñkāblofonyo le, ni ame hū amēke mañtše le te, ni ye okplō le he le, Osu-blofonyo le gba mañtše le toiñ, ake mēba le modiñ le eke blofomei yeo nii? Beni Osu blofonyo le fe ene le, Kiñkā blofonyo le kodsole ake efe efoñ. Kēle mañtše le hō-to ši, ni ye mli ahū le, ebana Osu blofonyo le ye Gā, ni le hū egba toiñ eto nādšiañ. Ksñkāblofonyo le hū mli basañ fū wo mañtše le, ake sane ko ní aye dšeeñmo le esaa nowomo ekoñ. Agbene beni mañtše le mli fū, ni blofonyo le šeo gbeye, ake ekole mañtše le hāñ mā leñ adšo le, ebo modeñ ni ewo emañonukpai le ana nii, ni amēkpātāle, nofēno ni etao le ehāale oya ní eke-kpātāle. Ahīe mañtše le bimo ahū le, eke blofonyo le, ake eyagbe Akwamumei le ní gbaā amēna da le ehāle, koni aňō-sa sane le aňō-kpātāle, ni edšūrō afe edšūrō. Keke ni blofonyo le hā ayadša Akwamumei le fē tawabedši, ni eke-le ameyikule, ni ehā ayafe Atšemmei ata abafata amēhe, ní ake-fā Akwamumei le ye Agawaso le, ni leleñ ake Gāmei le fāame, ni amēnyie amese ahū ke-te yafā Agotimmei ní yo Lai ní tfaā odšo nokonoko le, ni

amefē ametša mlu ke-te Tetetutu. Akwamumei ke Agotimmei ní yo ñmeneñmene ne, mei fiō ní fe ye se ye amefoidše le mli, ní wa ake ameahū ameye, ši ametfaa odšo doññ le yo ne. Agbene beni agbe ta le na le, ake ake Ayikuma ke enyoñdšenii awolo le ahā Owusu-Atšem le, koni eye mli nii. Akwamu-mañtše mo yino ní awu le dši Kpobi lo Pobi.

2. So ta le notšamo.

(About 1787).

Fēdā ní abawu So ta le Akwapemmei le gbaā Gāmei ke Tešimei ke Gbugbrāmei ana, edšake Gāmei ke neke mādši enyo ne dši nyemimei, ni ameta fē ta ní awuo le amefataā nomei ahe ke-wuo. Osumei hū ke Lāmei ke Nuñomei dši nyemimei, ni ke mañ ko keame na le, amefeo ekome ke-wuo. Kedši Gāmei ke Osumei mīwu le, Tešimei fataā Gāmei le ahe, ni Lamei hū fataā Osumei ahe ke Nuño hū. Nohewo le gbī ne Akwapemmei le kpāñ, ake ameyatua Tešimei, ni ameteñ mokome ke ake: Tešimei fa, ši moñ ahā ayatua Gbugbrāmei, ni ameke-do amehē ke-te Gbugbrā le; nakai be le mli hū oblahī pī edše Gbugbrā le eye apa ke-ba ho Eñliši ye Gā; nohewo le amebatua Gbugbrāmei le efoñ mli, ni ameha yei ke bii pī, ni ameyahō nomei ye Fanti. Hī fiō ní fe ye mā leñ le ke amewu, boni ameanye. Beni Akwapemmei le ebaye neke awui, ní ameyaa le, Nuñomei nu ametui le gbemo he, ni amedšo foi ke-nyie ta ní batfa nakai tui le ase ke-še Ofido lo Šai goñ le masei heko, ni ameflo mei enyo yi. Akwepemmei le tšō ameta le yi ke-ba tua Tešimei akrowai ní ameto ye

Ašikuma le, ni ameke nomei wu. Neke ta ne Lāmei nyie Akwapemmei le ahie ke-ba tšō Tešimei le aňō gbe, ni beni afie akrowa le bii le, Lāmei le bloö tšeo Tešimei le, ni moko nu [ni eba heni atšeo] ye le, keke le Akwapemmei le emōle. Tešimei le ete nyō, hī enyo ke yo kome, ni amō Tšie Okāñ, mañklalo le, binu ní atšeo] Doku le, ni kule amem̄susu le hōmō, ni ekeame ake: Nyegbeam! ši kedši nyeñmē mihe le, nyenañ Teši odehe ko doňñ! ni amegbelele. Amem̄ Kpoňnyobi ní sumo ye Teši ní keame yo Ašikuma ní atšeo] Nā le, ni ahōle.

Beni ayawu So ta le, Tešimei hū mō mañtše Osa-frotfi le nyemi ní atšeo] Kwaku-Sāñ le; ni le mañtše le ñme eyitšoi, ake dša emō Tešinyo ní egbele, dāni eše eyi le; ni ameyagbe nom le ye Anaibukoši ye mā leñ akraťii ana, wo-Teši-solemō tšu le se.

Beni abagbe Kwao-Sāñ le, ela ake: Egbe kotše-bi; ši ñmene abagbele ahā klādši aye! Beni Tešimei na le ake Akwapem eyatua Ašikuma, ni ameba le, amedšo foi momo, ni amehore gbohī le amebafū. Afe gbeke ñmledši edfe mli le, Abola asafoi bakweame, ni amehā nomei kpoo.

3, La mligblamo.

(About 1792.)

Beni Lamei le atēñ bagbla le, no mli Odoi-Atšem yeo mañtše ni Numo-Ñmaši yeo mañklalo le. Adše mañtše seši le ni atšeo] dšei ake Opewuako le, ñmene-ñmene le atšeo] Okpowuoko, ní dši Lā akutšo le nye-miyo ko, ni eyafo pī ye dšei, ni edšake neke bii ne

eſe take mañtſe bii ke mañklalo le wofasei, hewo le amehie esoo mokomoko; omrãkõ keke ameke ametſe bii krokomei le tſeõ. Keđſi ame soññ amekpe ni amemĩtſe ñme le, bele amewo adukpeii, ni ke ñwanedſe ba ñmetſemo le mli, ni mokpoñ ko na yafo mli le, bele amedũle, keke le amañkõ eba. Amenye le ba eyabo ye enyeminu le akutſo leñ, keke ni Numo le hũ bafã ewenu ko ní atſeole Kwao ní dſi esafoiatſe le ní yawuo le. Dãne neke yo ne bii le keke ke bēi baã Lã mañ, ni amañkõ le dãne no ekãã. Gbĩ ne abawu amañkõ le eko, ni Odoi-Atſem tſu hã ate ayafe Gãmei amañtſe ko ní yo le ta, koni ebfata ehe ke-wu, ni adſo Ñmaſi le he. Ši ake ní Ñmaſi le dſi nakai Gãmañtſe le weyelo le, etſu Otiasefoañkama batfale adafi ake: Beni ake ne, hewo le fã ye mã leñ fēdã ni maba. Numo le ekplēē ahũ, fe se le ebakplē, ni etſi ehe ke-te eyahĩ Ledſo kuku, ñmene le Ledſo kukru. Lebi ní mañtſe le baã le, Ñmaſi efã momo, kēle Odoi-Atſem ke ehã atiule, ni Gãmañtſe le ekplēē eke, ke edſo foi momo le ehã eye; esa eke, dabi, ſi elasũ dſeo le, hewo le eha atiule kē; ni ekplēē, ni eke-yiñ ke-te. Numo-Ñmaſi le hũ hĩ ſi ye Ledſo kuku le ahũ, ni agbene ebasusu ake etſi ehe ke-ya heni Teſime i yo ñmene ne.

Nakai be le mli le Fantime i kome i baã dã afi, ni ameba yawoo ye aharabata mli, ni amebahio heni Teſime i yo ñmene ne; amedſi kleñkleñme i, ni nu ko hũ ke ebii dſeo Laſibi baã wolei le añõ, ni ebagbaã ameloi le ehãame, ni ekeame yo dſei ke ebii le fē. Numo le tſu ayake Laſibinyo le ake eba ní ekele abahĩ ſi, ni le hũ eke abakele ake; Odoi-Atſem ní hie tutſei 8000

le, enyēē ekele ahī ši, ši mbasroo le Lašibinyo ke ebi; enyo ne. Numo le ke, ekele ahī ši kē, ni saneko-saneko bañ ameteñ; ni ekplēē kē ni ekele yahī ši. No se le ake ake mañšeyeli le mihā Numo le wofasei le ní dši ñmeneñmene Agbawabi ye Teši le; amekwa ake Numo le akaye ameno, edšake amesusuo ake kedši amenyemimei Lamei nu ake awo Numo le mañše ye dšei le, ameaye ehe feo; ake dfei amlī mañše ameyeo. Ye ahū le amekpāñ ake ake mañšeyeli le ayahā Lašibinyo le. Le hū eke ake: Te mihīe ni ake-yeo mañtšēñ? Amewie ametsōle ahū, ni ekplē ni ebake ake: Nto Atšemmei batšuo onīa ye bie ne fē, ši ke miye mañše le, meni mana ke-hā, ni amewole ši, ake kedši aba le ameahā; ni ekplē ni eye mañše le, nohewo Teši mañšeyeli le ka nu le ke esešibii ano ke biane ne.

Beni Fantimei le yo le Nuñowamei dši dšemei able le nyontšomei, ni amebatšuo Fantimei le onīa; ši Numo le hā ayakpe Nuñowamei le fē ke-ba, ni ebakeame ake: Sa le nyebatšuo Fantimei le ato, ši miwebii ne sroame, hewo le mawo nyeble le nyōmo, koni nyekabatšuo doññ, ni ewo nyōmo le, ni etšō eke ewebii le ano. Blema tai-tai ní baā hewo le ke-dše Gā ahū ke-yafie ne, ameyitšimo fā ke-te nādšiaši le, ni ameka dšei. Mei ní yo ne fiō ko ní fe le keke yo ne, ši titri le te nādšiaši le.

4. Ho ta.

(About 1809.)

Ta ko ba blema le ye Obutu gbe, ni niiatše ko ni yo dšei le ñō ešika eke-bahā onukpa ko ní hī ši ye Enliši ní atšegole Saki le šitō. Beni nakai ta le mli dšo

le, Obututšemei le ba amenii le nõ, ni Saki enaa šika le ehāā. Keke ni Obutumei le batšõ nii abo ni ameheo Saki le; efa tšõ, nohewo le Gāmei le fẽ bako amehe wo sane le mli, ni amefā ke-te Kpatšakole ni ameke Obutumei le yagbe hĩe āhũ ni amekplẽẽ; ni Akwašõn-Kwatei ke ake: Keđši nyeana neke šika ní nyetšõ ne noñ ke-ba le, no le wonyẽ wobõ he wohānye, keke ni fe mlifũ, ni ameke-gbe mli. No se le ameboĩ Gāmei odšoyeli, ni mokomoko nyẽẽ heko aya, ni teĩdãtreloi fẽ ní yo Gã le sõ afanyai, ni ameke-yaã kose ameyatoo teĩ, ni ameyeo ahia ametereo, ke ameke odšotfaloi le kpe le, amekeame bãmoõ boni sa, ni yi tete le afoõ ke-baã šĩa. Neke be ne mli Adama-Pataku hala Kiñkã kãkãloi ke Eñliši kãkãloi, ni eye ametše ke-wu neke odšo ta le.

Gbĩ ne ye mli āhũ le Obutumei le yafe Fanti fẽ ta fata amehe, ní ameke Gāmei abuwu. No mli Fanti Akomfi fẽ te Dina gbe keame yawu, ni afieame. Ni Fanti-Dšomoa ba Gã ne, ni ameke-batuaame, amefie Gã Eñlisimeĩ amewo tšuiain ni amemĩhe mañ le po; keke ni Owura Hanson dšo foi ke-te Eñliši mõ leñ, ni eyake mõ leñ Lumo le ní etfaame okplem, ši lumo le ekplẽẽ, eke ake meididši ata ni, nohewo le, ke Owura Hanson ke etfa kẽ le, no le che nyõmowo ye ede, šikome tã le Bena, noni na šio Dalei 16, — meididši a-Bena dši Dalei 32, ši blofomei anõ le Dalei 16. Owura Hanson kplẽ ake ehã, ni etfa okplemi le kplaññ, ni eke-fieame fiõ fẽdã ni Eñlišimeĩ nyẽ kpodšẽ; bele meĩ ní ho Kiñkã gbe le Kiñkãmeĩ le efieame momo. Beni Eñlišimeĩ le hũ fie meĩ ní ba amẽnõ le, keke ni ameke Kiñkãmeĩ le yafe ekome ke-nyie amese ke-te amehĩe kplaññ, keke

ni amekũ amese; edšake amesusuo ake kedši amedšie-ame he ši le, Fantimej le ana ake amefaa, ni ekole amekakũ amese ke-ba. Be mli ní awu neke Ho ta ne, bele agba kō, ni nakai able le tšū le mli, keke ni Ašante ba Atšemmei ke Akwapemmei ano.

Owura Iean Niser wo Gāmei le atšofā ní ake Fantimej le wu le; beni awuo le, bele aflō tšofāi le awo akpakii amli, ni ake-nyie mei le ase, ni nakai ahīe ahū ni aňō-fieame.

5. So ta.

(About 1812.)

Beni Fantimej na boni Atšem ke Akwapem fē na ebatī ye Fanti le, amesusu, ake amēaba ekoň, ní amēbawo amēhe nyōmo. Fanti akpe le fē tše le atšeole Adoko; Atšem fē tše le atšeole Ašare; ni Akwapem fē tše dši Kwao-Osafrotfi. Menemei fē kpāň ake amemība Gā ta; ši Ašare ekplēē, eke ake amē Atšemmei le amēna Gāmei alá mli, ni le le ewuň. Maňtšemei enyo le kele wie ahū, ši ekplēē, ni kēle amēfē amēfā ke-ba Gā, ni amēbabō nsra ke-dše Kole šia le nō ke-baho Kukuyise nele nō, ni ake nakai be le mli le tai-tai ahewo le Gāmei nyēē šoňň heko ahū, dša kowyeii ní yo amekoi le ana le keke amēhūo. Ene hewol e amēkweī, duadei ke ablei fē yadše nsraňfoi le ade, ni Gāmei le ye hōmo gbīī kplaň. No mli le anaa lai tete aho nii, abletšci, ke bai ke nsodoi ke akpalei amēšāā. Agbene Ameo lele ko badamo ši, ni Gāmei le yabile ake: Owura, nmenē ta hū eba, ni bo hū obatowo gbo, ni Fantimej egba ebolewo ne, hāwo tšofā koni ke wo-

wu le, ni wo_{ke} gbomei abahão. Ekeame ake: Aso ta babaõ ne fe le nyeanyẽame lo? Amebakemi momo, ake mihãame nii ni amemõmonye amehãmi, lo ni amekenye awomi nyomo, ni mihãame; nohewo le mihããnye, ši nyenaã moko nyemõ nyebahãmi. Gãmei le ni kã ke-yafie Nuño ne basa amehe ni Gã-Kiñkã ke Eñliši ke Osu ke La ke Teši yakpe ye Dodokwẽ ni amedfeñ, noni ameafe. Amehie kpãnmõ le ahũ ni oblanyo ko te ši ni ewie eke: Atamei! nyehãa wohẽaame mañkẽ, koni amekayo fa ni wo faa le, beni dse atšere ni ameake amenaã woyikule le, bele ame hũ etoame noñ. Ni mañ le fe bahe kplẽ, ni So ademañkẽ pe ni ameke-yahẽñ nomei, ni amefieame fe. Fantimei le, anyie amese ahũ ke-yafõ Sakumo, ni beni tũ kã ameno le, bele ogbolele hũ mlyeame ye fa leñ, ni neke awoame gbe tõn ke-te Fanti. Atšem mañtše le ni ekplẽẽ ta le wu le ni Adoko ke Kwao-Safrotfi kele kodšo ye ta le mli ahũ le ke enõ tšere mli, beni agbe ewebii le pĩ, ni pĩ hũ epila le, ke-te Atšem tõñ, edsake afieame ni anyie amese ni Osafrotfi hũ ša ye na ke-ho Akwapem.

Gbĩ ni dse atšere no ni awu ne Koñ webii komei te kõ gbamo, ni ameyagbe Akwapemnyo le eko, ni amefo eyi ke-ba; ene hewo le beni Osumei le baho gbĩ le mañkẽ le, Akwapemmei le yawo ka to, amelee noni afe, ni Kiñkãwe asafoatše ke enyebi ke mĩletše nyõ amrõ ye kawõ le na, ni mañtše Dowuna nyebi Naku hũ pila ni eba šia ebanyõ. Asafoatše le ke enyebi le dši Tšie Owu ke Anañmei atše. Kiñkã ke Eñliši wu neke ta kpeteñkple ne, ni ame noñ amefie amefẽ.

6. Lā-Bone sane.

(About 1822.)

Sa le Lamei ke Tešimeí ní yo ne Adšańote goń ne no noń ameyo, ni Akwamumei ne noń hãã amehẽ adšo-ame, amehaoo nomei, ni beni yi yawula ši le, amefã ke-ba bo asesei ye Doku ko na, ni ameke-to amemań le. Beni Lamei le fã ye Akwamumei le ana-ghamo le hewo le, tũtsei 15,000 amehĩe, amemańtse ní atšeo Odoi-Atšem le hĩe tũtsei 8,000, ni mańklalo ní atšeo Numo-Ńma ši le hĩe tũtsei 7,000, ni ameke-bato Lã mań ne.

Nuńowamei le ní yo Wodoku le ke Lamei na ta, ni amewu ahũ ní nii fite nii; mańtse Odoi-Atšem le wofase kome nyo ye nakai ta le mli. Agbene le ebatame yi enyo le fẽ, ni Lamei le bakpań ake: Wogbobilo Sowa ne hãã wohe adšo ne, ni Nuńowamei agaitšelo Bokete Lawe ne hũ hãã amehẽ atuaame; nohewo le amefĩame gbobilo Sowa le ke-te Nuńowamei le ańo ake: Nyegaĩtšelo Bokete Lawe ne ke wo hũ wogbobilo Sowa ne hãã wohe atuawo; amehewo dse ni mei pi enyonyoi ne; nohewo le nyehãã wofolõa amenidši le ní ameke-kpãtãã mei ahĩe le. Keke ni amebahe Lamei le adšina le amekplẽ, ni ye mei le fẽ ahĩe le Nuńowamei le fo amegaĩtšelo le ninedšũrõ; amrõ le ni amefo le pe keke ni Lamei le fẽne amegbobilo le. Keke ni Bokete Lawe ke: „Nuńowa, nyedfa nyemań, mi le, noni nyefemi ne, mikplẽ, ši nyemã neń edfa!“ Keke ni edšo foi eyagbe nšõń ni eladše. Ake nšo le mli gba hãle, ni ete mli.

Lamei le na boni Nuńowamei le taoole le, amekewo Nuńowamei le adeń bum, ni amegbe nomei butũ, ni

amedso foi ke-te nādšiaši; ni ye mli ahū le, nū kome ko kū ese ekoñ, ni ebahī ši, no dši n̄m̄en̄en̄m̄en̄e [ne Nuñowa ne.

Agbene beni Akwamumei le yo, ake Gāmei le ete nādšiaši, ni Nuñowamei le hū ete dsei noñ le, amekewo Lamei adeñ, ni amewu ahū, ni anaa, ši asa gbē.

Mañtše Odoi-Atšem le wofase ní atšeole Ado le nyō ye heko ní Lamei le wo dsei ake Adobeto le, ni ametšofā bata; kēle ameh̄ie ekomekome tfiamo ahū ke-te Osu; koni ameyabote mō le mli, ši mō leñ b̄lofonyo le ekplēēame mō leñ yaā, ni ehāāame tšofā; ši eke: Nyeke tšofā ní nyeke-yagbe Nuñowamei le ayagbe Akwamumei le hū! Ni Osu b̄lofonyo le hāāame tšofā le, ametšereñ ke babo nsra ye Tšable. Lebi mañkpa le, alee heni lele ko dše badamo, ni Lamei le mōmo amebii ke-yato awaba amehā leletše le, ni ehāame tšofā babao, ni amegbe Akwamumei le, ni amefieame ke-te ameh̄ilehe le, ni Lamei bawo b̄lofonyo le nyōmo, ni amekpla amebii le. Lā onukupai ayitsei ní aflō ye ta le mli le Akwamumei le n̄ō-wo ayawa mli ke-yahā Osu mōñ b̄lofonyo le, ni eñō-to.

7. Opoku yino ta.

(About 1823.)

Ke dše sasāsa le Ašantemei ke Atšemmei yo ta, ni amewuo dā. Agbene kō le ní agbaā ye Ho-ta le mli le ahwānyā gbamo mli pe ni amekewo Atšemmei le bawu ekoñ. Nakai be le mli noñ le Osei bi ko ke ewebii baho Gā yahe nii, ni beni ameyaa le, Aburitšemei ya-

foame ni amegbe mañtšebi le, ni ameha ewebii le ke enii le fẽ tfem. Nohewo le beni Opoku (Frefre) ke Atšem mañtše Ata le wuo le, eyanyēēle, ni efale ke-ba Akwapem; ni ake ni ataoame hũ momo le, ake-wome fẽ amedeñ nyoñlo. Ni Ata le bake Akwapem-mañtše Kwao-Safrotfi le ake: Ona ake oye sane foñ; ohao Akwapemmei le, ni Gãmei ne hũ oke ameyee, tšebele okeame fẽ yo hekome; ši ní okeame be dšogbã, ye odšoi ní ohã atfaame le hewo le, ameke Ašantemei ye gbei fe bo, ame amehãã nomei tšofã ke te ní akewo wuo ne, ni owebii le tete hũ oyeoame wiemo, ni ohooame ni ame hũ amewuu amehãão ne. Agbene onyemi Opoku aye mañtše le, koni Akwapemmei le awu ye ehe hiegbele na; ni abañõ Opoku le ato nãdšiañ; ši kēle ame Atšemmei le ke Akwapemmei le fẽ nyēē Ašantemei le, ni afãame ke-baho Fanti. Opoku (Frefre) nyie amese ke-te, ni ake ní enaa nom tũtu ko le, eke-do eyi ke-baho Ašante ekoñ, ni Gãmei le fẽ fã ke-te yadšiele gbe ye Boñase, ni eke enõ te, ni ame hũ ameke amenõ ba.

Afe se fiõ le Atšem mañtše le kpatē bamõle, ni eke ehe midše fũ miwole hewo le eyadšu ke nu hõñ, ni ake ní kpatē ke nu yee hewo le, egbo ye otši le mli noñ, ni ake Ašare-Bediakõ ta seĩ le no.

Agbene beni Opoku Frefre na le ake Kwao-Osafrotfi be Fanti gbe le, ši moñ eho ete Adã gbe le, eñõfie no ye ese kũ le mli ke-miyale taomo. Beni ekpleke ši ke-ba Krobo goñ le he, esusu ake blekē eye dšei. Eke Krobomei le wu ahũ ni enyēē amenõ eye, ni asañ enaa nomi, keke ni amefã ke-te Adã gbe, ni beni ameyã le Adãmei le ke Kwao edšo foi ke-te fa se momo,

ni ameyanina dšei Lumo ní Adāmei le wole gbei ake Kū le, ni amemōle ameše eyi ni amefele niiseniiani; aši able ahāle ekpe, akplo enane he aspatrei le ni ahā edšo foi ke-nyie natšitši anō, ni amehīele nakai āhū, ni amekele ba Gble, ni adše Osu mōn abašōle ye amedeñ ke-te, ni Ašantemei le ke-te. Nohewo ni Opoku Frefre keame wu le šiši dši ake Krobomei le ekplēē ni ameadšie nomi le ameahāame.

8. Amañkwa-ta.

(About 1824.)

Beni Osei nu ake Atšem ke Akwapem ke Fanti efe ekome ke Gāmei ebawu le, ni asañ Atšemmei egbe mañtše bi le, ni aha enibii le ye Adšankama le, esa etšu esafoatše Amañkwa ni eke Atšemmei ke Akwapemmei bawu; ni ake ni amenyēē hewo le amedšo foi ke-te Fanti. Enyie amese ke-te dšei, ni eyagbeame ke Fantime i le pī ni eñō nom babaō ke-ba Gā, ni ebabo nsra ye Onyaiase, ni esafoatšemei le dfa yi Gā māđšimāđši ne amlī. Ye neke be ne mli ni Adodañkwa hā ayatfa enyemi ní dši Osafrotli le blada, dāni ana ehe gbe ní atfale tu, ni Akwapemmei le gba emli, ni ametšukole amewo bedeō mli ameke-bahā Gā onukpai ní ameke-hā Amañkwa. Afolo mañtše le nyemime i enyo ní atšeoamē ake Opoku ke Amañkwa le ayi hū, sro Ašante Opoku ke Amañkwa le, ni sro mei enyo ne hū; menemei le Akwapemmei ni. Afo Adumañ mañtše le hū yitšo, atšeo-le Anim. Amesā amefolo onukpai ke esafoatšemei ní yo Akwapem le pī ayi, dša Adodañkwa ke Latē mañtše Akrofi le keke, edšake ame le anaa hīewa tūtu ko ye

amehīe, ní ameanyē amēke Ašantemei awu wose ko. Ašantemei le ní gbe fā Gā mādši le ano le yeame wyei, ni ahō mei pī; kedši amēna to ko nyie le, amēbio ake: „Namo to nē?“ Ke nōtše le ke ake minōn le, amēbio edšra, ni ke etšō le, amēdientše amētšōo boni amēahā fiō pe, ni ke mo le hee pe le, bele amēbamōo nakai to le ameyayeo, ni asa aheo šika ašio no; amēke trema fieo blohui ano, ni ke gbekebii nyie, ši oko hīeo pe le, ekeo baye sane. Amēhōo Gāmei ye amewoi ke alomtei ahe!

9. Ayigbe-ta.

(About 1833.)

Atikpe ke Nyivebii na, ni Nyivebii le yake Agotim mañtše, ní atšeo egbei ake Oku, lo fiō le; koni eke ewebii le abafata amēhe ke wu nakai ta le. — Atikpe šiši dši „tšo kuku“, ni Nyive šiši dši „fiō kō.“ — Agbene, ake ní Agotimbii le eye Ayigbe le kpoto no momo le, beni Atikpe mañtše Ofoli le nu ake ayafe Agotimmei ata le, ekpla tūtšei 8 ke ebiyo kome efie ese, koni eyakpa mañtše Oku le fai, koni ekafata Nyive-tšemei le ahe; ši amē kekē amēsane dši no ní amēna, nohewo le amē kekē amēadšadše. Ewiemo ní ewie ye Agotimmei le ahīe le ne: „Minu ake Nyivetšemei eba-fenye ta, ni nyekewo abawu, ni ní ake bo numo fiō oyo mli ne, wonyēn wōwu, ēè! Mi Ofoli miyino le Atikpoi mañ le edfañ, hewo le nyegbeami! ni mei 8 le, nyekē-fo nyedeñ lài le, ni mañtše awye mibiyo ne!“ Oku hā ayakpe Agotim mādši 3 le mli onukpai ke-bakpe, ni heto ní amēna amēhāle dši: Abakpe amēta le

momo, nohewo le te noñ ni ameate; edšake kedši ameyaa le, ye amehiegbele. Agbeue beni Ofoli nu ene le, ekū ese ke-te, ni eyaklo lo bo emanye ehā emañbii le, ni nohewo le ameflo tsei kplei ameke-fo afabañ amewo amemañ le he, ni ameto nagbe kome. Etšee le Nyivebii yato Agotimmei le agbĩ ni ameke-yakūa na; ši Atikpoibii le dše kpo, ni amekeame wu naakpa, ni Nyivebii le fē tfem dšo foi ši Agotimmei le, ni ame hū amenyōnyōi babaō, nohewo le Oku ke, akū se ke-ya dšo ko mli, ni ameyabo amehē agwa, ní ake-sa he ni ameba ekoñ. Agbene emañ le mli asafoiatše le ekome, Gblĩ ní hīe ta le gble eyiñ eke: „Ke ka Nyitōi ní ohā woote le, no le fiq ní wotšeo le, woofō ni aatšeo yo!“ Fēdā ní hešigblamō ne aba le, Ofoli nyie lasū le mli ke-ba Agotimmei le añō ke trema yi 16 ke toi, koni eke-bakpātāame, ni eke-goi amegbadšai le hū, ni ní Oku le wie ye hetšimo le hewo le, ni Gblĩ kã kitā le, ni amehĩ nū le, ni ameke Atikpoibii le wu ekoñ, ni amenyēē, nohewo le amesōmo Agotimmei le kē. Agbene beni amete šĩa le ameyabi Nyivetšemei le ake: Mēba ni nye nyebakpewo ta, ni nyedšo foi nyešiwō le? Amekeame ake: Woye sane foñ, ši wokpātānye. Nyive mañtše le ñō ebiyo ehā Oku ní ewye, ši Oku ewyeēle, ši ekele hā etšebi ko ní atšeo le Nate-Ńo le, ni ewyele. Ye mli ahū le yo le bafō bii pī, ni eke ebii le fē dšo foi te Nyive ekoñ, ni beni Agotimmei le tao neke gbomei le, Nyivebii le hāāame, ni ameyafe Akwamumei ata, edšake Agotimmei le anyemime dšiamē; Akoto hū fā esafoatše Akono-Kumā ehā, ni ake Nyivebii le yawu, ni afieame, ši beni šē nomkpōmō le, Akoto hā abakpe esafoatše le ke-kū se ke-ba Akwamu le ekoñ, nohewo

le Agotim_{mei} keke nyēē nom le ańō. Agotim mańtše
 le tšu abakpe Tšie Kwatei Kodšo, ake ebaye ebuaame.
 Ni ye afe afi ní ańmā 1832 lo 1833 le no, ni Kwatei-
 Kodšo fā ke Asērē asafo kome, ke le hū ewebii ke
 enyemime_i ní yawale, ke Tešime_i komei, koni amenyē
 amegbe Nyivebii le kē. Beni amete le kōtōmpoo ní
 Akwamumei le yeame ke-wu, ni Agotim_{mei} le moń
 wuu dšogbā hāā Tšie Kwatei hewo le eńōō nom pī;
 mādšimādši le nyēēle, ni le hū enyēē nom ko eńō, ake
 dša mei fiō ko keke. Eye afe afii ete ye dšei, ni beni
 ekū ese ní ebaā šia keke ni egbo ye gbe le no. Egbo
 ye Lā ke Osu teń. Nohewo ni Akwamumei le wuu le
 šiši dši ake ameke: „Kedši loflō nabu ke le, fa na
 nii eyeo, ši eyee fa se nii. Ke Gāmei na nōmo ní
 yo Ayigbemei agbē mli le, no le ke mofēmo na ehe
 keke le, eeke eeba ní ebagbeame.“

Mlidša VI.

LALAI.

Gbē: Was ist des Deutschen Vaterland etc.

I. Afrika.

1. Mē dši modiñ ɛ dšaku ɛ?
 Mizraim lo eyiteŋbe?
 Lo Kuš eninedšūrōgbe
 Ní yō Nšotšuru ɛ sē?
 Ō, dabidabidabida!
 Edšaku ɛ da fe no kwrā!
2. Mē dši modiñ ɛ dšaku ɛ?
 Algeria, Moroko, be?
 Lo šia-ñā nō kpeteñkple,
 Heni dfeì alo tšo ko be?
 Ō, dabi . . . k. n.
3. Mē dši modiñ ɛ dšaku ɛ?
 Dšee Siera Leone ɛ?
 Ĥeni nyoñ fē nyoñ yeo ehe
 Ni gbomohōlō be dšei ɛ?
 Ō, dabi . . . k. n.
4. Mē dši modiñ ɛ dšaku ɛ?
 B'le tšōmō šikpoñ kple ɛ, èè!
 Krufoi ašikpoñ, Fantiō,
 Ašanteō — Odonkō, lo?
 Ō, dabi . . . k. n.

5. Mē dši modin le dšaku le?
 B'le tšōmōmi egbei le ne!
 Gā lo A'igbe ni, lo Atšem,
 Akwamu ni, lo Akwapem?
 Ō, dabi . . . k. n.
6. Mē dši modiñ le dšaku le?
 Dahome ni, lo Oku se,
 Heni modiñ hōo modiñ,
 Yei wuo ta ye hī atēñ?
 Ō, dabi . . . k. n.
7. Ō Afrika, Ō, Afrika!
 Bo dši midšaku ni oda
 Ke-dše yiteñgbe nšo na ne
 Ke-te bokā šikpoñ le se!
 Midšaku ne! Midšaku ne!
 Bo dši midšaku ní da ne!
8. No dši modiñ le dšaku le,
 Heni modiñ le mī eše,
 Ye kō le se, ye teĩ amlī,
 Ye goñ le no, ye goñ le ši!
 Hefēhe ni dši Afrika,
 No dši edšaku ní eda.
9. No dši modiñ le dšaku le,
 Heni enyemimeī le ye,
 Ni ahī kōtōmpo dšogbā
 Modiñ dši modiñ nanyo kwā.
 Hē, ene dši! Hē, ene dši
 Meididši ašikpoñ le ne.
10. Meididši ašikpoñ le fē,
 O, Ata Nyoñmo, dšomole!
 Hā ní ešĩ enine ko

Etšoo, ní ona mōbo
 Ni wosumō, ní wosumō
 Meididši ašikpoñ le nō!

II. Afrika.

Gbē: Kennst du das Land, so wunderschön etc.

- (Solo) 1. Ole šikpoñ fefe o le
 Ke emli teĩ ke wyietsei?
 Šikpoñ le, heni feĩbe be
 Ni hũlũ tšoo da ye dšei?
 (Chor) „Šikpoñ fefe o le wole:“
 „Meididši ašikpoñ le ni!“
- (Solo) 2. Ole šikpoñ ní e da kple,
 Ni emli lē ni emli kē?
 Šikpoñ le ní meĩ fē nā gbē,
 Ni meĩ fia nā lehe ye?
 (Chor) „Šikpoñ ní e da le wole:“
 „Meididši ašikpoñ le ni!“
- (Solo) 3. Ole šikpoñ ní ehĩ pē
 Ehã modin le ke ebii?
 Šikpoñ ní ehĩ meo ye,
 Ni Nyoñmo kēle emlinii?
 (Chor) „Šikpoñ ní ehĩ le wole:“
 „Meididši ašikpoñ le ne!“

III. Katamanso.

Gbē: Heil, uns'rem König, Heil! etc.

1. Midšakumei abii!
 Nyesaã nyetūtšei le
 Ke tšreboi le!

- Gāmei abii dšiwō,
 Na, hī lē ní ana
 Ye Katamanso lē
 Wu ke mīšē!
2. Agbēnē ešē hī
 Abe, nyetea šī
 Gbele mliō,
 Amane mli dšīō
 Wokūn wokue kwrā
 Katamanso lē pē
 Kōnim woye!
3. Wotšemei a-Nyoŋmo
 Ye obua obii!
 Na wodšaku!
 Bo dšī wošebō lē
 Ni ke kōnim woye,
 Ogbei mli woye ye
 Ono wowo!

IV. Gbomohōmo.

Gbē: Es geht bei gedämpfter Trommel Klang etc.

1. Anyie adšē koyigbē aba,
 Afī meikomei, šī amēhe wa:
 Fufōbii ye mli, ni yei hū ye dšei;
 Akplāame ke-yā nšō masei!
2. Nēgbē amēdšē; nēgbē amētšō?
 Amēdšē modiñ lē šikpoñ lē nō:
 Meididšī yahō amenyemimei lē
 Ni ledšī kplāame-ke-yā mañšē.
3. Modiñ lē yahō enyemi,
 Blōfonyo yaheō enanyogbomo,

Agblaā wekumei ke foloi ke bii
Ke wumei ke nāmei fia kwa mli!

4. Kwe, Afrika mfo ebii ahe:
Mibii le eladše, mibii le be!
Mibii le agbeame yakatfa po!
Mitšui mli ekūmō, mifōō yafō! —
5. Obii le bate ši! kafo doññ!
„Te beni am'abate ši ekoñ?“
Obii le bakū amese ke-še be
Ní Nanyoñmo hã omī aše le!

V. Gbē: O Strassburg, o Strassburg etc.

1. Nšo na, nšo hīe,
Nšo ye feo po!
Ši gbomei pī kāmō mli
Meididši hū fa tšō!
2. Meididši ní s'mō femō
Ke nyeñnyeñfibo tšō
Toigboloi ke dānuloi
Mei pī ní añō-hō.
3. Miyaba ō, miyaba!
Onyēē oba ekoñ:
Afīo awo leleñ
Onañ odšaku doññ!
4. Mei pī hū kāmō dšemei,
Mei ní feko efoñ,
Meididši ašikpoñ le,
Kahō obii le doññ!

VI. Gbē: Zu Strassburg auf der Schanz etc.

1. Nso leñ lele mli

Mimanehulū boī

Mitu ke-dše mei ní hemi aden le,

Ni miyasre ke-ya mišikpoñ nọ le,

Ni ehoo kwra!

2. Abanyie mise,

Afāmi ke-ba leleñ le,

Agblami ke-te leletše le hīe,

Abumi fo, ni ayimi kplebii le,

fe fiō magbo!

3. Awomi gboklei hū

Añā miyi ye leleñ po,

Mina minyemimeī pī hū ye dšemeī

Ni mišikpoñ le nọ minañ doññ makwe,

Ni mite kwra!

4. Minañ migōdši le

Ke mitše we le doññ!

Mikrowa blohuiañ, mifeñ dšei doññ po,

Aagbemiō, aašemi afō dšio:

Ši mibañ doññ!

5. Ši kēle nyebōa toi!

Bum! atfa tū ye nšoñ!

Ni leletše le blo, ni nibii gbeo;

Wọ meididši ye lele mli he ñkpokpo,

Bum! tfa ekoñ.

6. Bum! ene sa leleñ!

Alomọ šikome, — krānā:

Hī kplekeo ke-kwoō lele nọ le:

Agbleo šīna heni wọ woyọ le,

Ni wōdše kpo!

7. Ni n̄mīn̄mi m̄m̄ow̄o
 Ši las̄ulele damo ši :
 No kokrobii tut̄ũntu ye d̄š̄emei le ,
 No d̄ši w̄onyemime le ayit̄sei le !
 Aagbew̄o po!
8. „My boys! how do ye do?“
 Boni las̄ulelet̄še kewo ne :
 Eh̄aw̄o nu w̄onu ke n̄m̄ã n̄i w̄oye ,
 Ekprokeo w̄ogboklei le ye w̄ohe ,
 W̄oye w̄ohe!
9. Akewo te šikpoñ :
 Ani blofonyo mañ le ne ?
 Dabi , nyemime meidid̄ši p̄i ba ne
 Ni ameflawo ye m̄š̄e na le ,
 Ke-mba womañ !
10. Ni namo po ba ne ?
 „Be welcome back to Afrika!“
 Minyemi n̄i misusu enyõ tañ le
 Mikatami milom' atũ trukã ne :
 „Bo hũ oye!“
11. Wot̄še ye lolo , lo ?
 Ni te minye yo teñ ?
 Ani wonyemime ye d̄še neñ lolo ?
 Šida sa Nyoñmo , mon̄i hã minao !
 Ši nakai d̄ša !
12. Bie ne wobale
 Ewiemo ke-boni ebi gbo !
 No se le w̄oyiñ k'-ate w̄ošikpoñ no ,
 N̄i w̄ošie w̄ot̄šõle hũ esũomo ,
 Ši enõ d̄ši !

VII. Biblia mli wodši.

Nyoŋmo wiemo ŋmālei leŋ	Kpāŋmo hē leŋ nii ní ona :
Kpāŋmo momo mli oyo	Sane kpakpai edfe le
Mose wodši enumo le :	Dši Mateo, Marko, Luka
Genesi ke Eksodo,	Ke Iohane nō ke-kpe :
Ke Levitiko, Numeri	Ni no se Bofoi asādši
Ke Deuteronomio,	Nii ní Luka hū eŋmā :
Iošua ke kodšoloj le	Ni no se le Paulo wodši
Ke Rut wolo bibio :	Ni eŋmā ni eyahā
Samuel nō wodši enyo,	Romabii, Korintofoi,
Maŋtšemei anō nakai,	Amewodši enyo ni :
Nii ní atše kronikai	Galata, Efesobii le
Alo sanegbai le enyo :	Filipoi, Kolosebii le,
Esra ke Nehemia,	Tesalonika asafo,
Ester ake-gbe no na.	Mei ní ena wodši enyo ;
Hiob wolo: David lalai,	Ni ebi Timoteo,
Salomo abei le hū	Eŋmā wodši enyo hū :
Ke edšadšelo ke lala	Tito hū na ekome pe,
Ní ta lalai fē anō :	Filemon na bibiō :
No ni gbaloj fē kwa aba :	No le Hibimej anō le
Iesaya, Ieremia,	Ní tšaa Paulo nii anō :
Hesekiel, Daniel,	No se le Iakobo wolo
Ke Hosea, Ioel, Amos :	Petro wodši enyo le
Obadia, Iona hū ;	Ke Iohane wodši ete,
Mika, Nahum, Habakuk ;	Iuda wolo, ekome :
Ke Zefania, Hagai,	Iesu Kristo kpodšiemō le :
Sakaria	Ní ehā Iohane le,
Malakia	No dši wodši fē nagbe le :
No dši kpāŋmo momo le.	Adšo moni ato fē !

VIII. Gbekebii afemo.

Iesaya 11, 6—9. 65, 25.

Gbē: Der Pilger aus der Ferne etc.

1. Gbīko ni gbalo bana
Šika-hedšole bei
Ní krañ ke tobi ale
Bleō ye he kome. —
2. Tšina ke dšata tete
Ni gbeke akwe no
Ni moko fee efoñ ye
Nyommo šikpoñ le no! —
3. Mibi! no šika-bei le
No dšole nã no le
Minã ye ofemo leñ,
Ofemobe le ne!
4. O-Noa-lele mli le
Odšieo kolobii
Ni owa toi ke klādši
Ye dšole-gbe le mli. —
5. Okpo o lēo, oso hū,
Ke kumi fufudši:
Odšata le obio
Ehaomoi le aši. —
6. Otobi ní ekūmo,
Enyēē edamo ši
Okpasã kotše he po,
Koni ehīe emli! —
7. Kpeñkpleñ ke nãnogbē le,
Lalo le hū ke wo,
Ohã ni ameawo
Ye sa kome le no. —

8. Aso dsee šikpoñ kroñkroñ,
 Ni dsee šika-bēi ne?
 Mibi! oke hedšole
 Adše ofemo mli! —

IX. No gbē noñ.

1. Okplō le dši omaño
 Ni osa eno pe:
 No he, mibi! ota ne
 Ni oto mañ ye dšei. —
2. Tšui bibii soññ ke tšobii
 Ke gbebii ní mli tše,
 Ke nibii srotói pī po
 Midfere ši ye dšei. —
3. Kadšidšele ye femoñ,
 Kwemo bleō keke —
 Boni enidši bibii
 Tšūo nakpenibii le. —
4. Boni ehēñmei kweo
 Enibii fē dšogbā,
 Ni suōmo ke haomo,
 Etšui ke-srā fia. —
5. Tše gbomei kplei mīšū nii,
 Tše amemfite nii:
 Enibii bibii keke
 Ni gbeke hō mli! —
6. Etoame neke,
 Etšakeame:
 Olee noni esusu
 Olee ešiši le! —
7. Minā eniitšumo le:

Ešiši le minaa:

Etamo gbeke lamō:

Ši emli kwolē fa! —

X. Henyelō-suomō.

Gbē: Preisend mit viel schönen Reden etc.

1. Meididši ahōmō dša nō
Nyontšō ke enyōñ le ba:
Enokwayeli hewō ni
Ewolē esēmō sa. —
2. Ni noni enyontšō nako
Noko foñ ye emli peñ,
Nohewō le mei ahemō
Tete eñō-wo eden: —
3. Nohewō ni ñmenē hū ni
Iohn ke ñawo bawalē,
Ni mei hēi nyoñma ahemō
Eba gbomo dša nō ne. —
4. Ni oblai nyoñma hū ehe
Ye šika babaō na:
Mei ní ameteñ mofēmo
Le eniitšumō he fã. —
5. Ši beni enyontšō bagbla
Mei le ke-yä šia le:
Ena boni Iohn badamō
Nū modiñ ko he, eke: —
6. „Mone hū ni oñō-wo mli
Ye omobonale na!
Hemolē ni mi hū mawo
Dalei nyoñmai ete kwa!“
7. „Iohn dšūrō! moni egbodšō
Ni enyēñ etšu nii ne

- Mahe, lo? Lo meni eefe,
Mē nā sroto po ele? " "
8. „Bofēbo ní nomei atšu
Lē ebatšu nakai noh :
Mi mike, mimā no mi ne:
Nyontšo! anokwale kroññ! —
9. Omlifū ní awa aba
Mino, ke mimala ne:
Ka ni okwe keke, wose
Ona ake eyeñ pe! " —
10. „No lē ñòlè! " " Ni oya mli
Iohn baye ena ke-he
Numo lē; ekele fo ši
Take nomñõ po ke-te. —
11. Meididši oblaĩ nyoñma lē
Tšu nii ye hewale na:
Kēle numo lē ni gbodšo
Ekeame ye 'gbo kwa! —
12. Tšē enādši lē mikpokpo
Tšē ekotose mikū:
Kēle dā dšetšeremo lē
Egbēo egbena na po! —
13. Ni ke ehe waale gbīko
Lo ehe mīye hū lē:
Kēle dā etšee ní eba
Ebatšu enii lē pe. —
14. Ene fēo enyontšo hīe
Yā po ni enaa na kwrā:
Ni efiē eyiñ babaō
Ye no temosane na. —
15. Keke lē ena ye šoññ lē,

- Ye hedšomobe le mli
 Bōni Iohn babua numo
 Ní ena etšu enii. —
16. Ni ekā he ke-te nyōnteñ
 Ni egbe na ehā no:
 Kēle lebi mañkē mra le
 Ebatšu le hū enō. —
17. Ena bōni gbeke hū ni
 Eta numo le masei,
 Ni eke enii fiō le
 Leole ake etše. —
18. No ni enu bōni nyōnyōñ
 Eši kpe ehāle hū,
 Ni esrale ni ekwele
 Ni edfēēñ ewo le no. —
19. „Iohn dšūro!“ eboīle bimo —
 „Kemomi agbene faññ:
 Meni sane sroto hīo
 Oke neke numo teñ? —
20. Le ni nyōnyōñ ní oši kpe
 Ni osrale ni okwe,
 Ni oke oñmā le leole,
 Ekole otše dšile?“ —
21. Iohn he kpokpo ni ekwele:
 „Nyontšo! dšee mitše dšile!
 Kēle, ke os'mom' le, no le
 Okabimi ye ehe!“ —
22. „Dabi! b'le onī le lo no,
 Dši moni oyose ne!
 Mi, onyontšo, woö kitā:
 Tsōmomi esane le!“ —

23. Keke le egble ehĩe
 Take hũlũ ní eke:
 „Bo oke; hewo le ole:
 Mihenyelo foń dšile:
24. Le egbe minyemimele le
 Ke mitše ke minye fē:
 Ni mi, gbeke le, ekplami
 Ke-bahō ye lele leń: —
25. Nohewo le ní nyese le,
 Beni miyanina le:
 Mikai Iesu suomō le
 Ke esũomō wiemō le: —
26. Ni ke bo ohāmi hegbe
 No ni makā he ke-to
 Ņaĩ ke la ke-fō eyitšo
 Ni egbōdšo tutu no!“ —

Hefatamọ.

Gã Alfabetà.

A	B	D	E	E	F	f	G	H	I	K	L
M	N	Ñ	O	Ō	P	R	S	Š	T	U	V
W	W̄	Y	X	Z.							
a	b	d	e	e	f	f	g	h	i	k	l
m	n	ñ	o	ō	p	r	s	š	t	u	v
w	w̄	y	z	z.							

Eñliši Alfabetà.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z.
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z.

German Alfabetà.

Ɑ	Ɱ	Ɐ	Ɒ	ⱱ	Ⱳ	ⱳ	ⱴ	Ⱶ	ⱶ	ⱷ	ⱸ	ⱹ
ⱺ	ⱻ	ⱼ	ⱽ	Ȿ	Ɀ	Ⳁ	ⳁ	Ⳃ	ⳃ	Ⳅ	ⳅ	Ⳇ
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
n	p	q	r	ſ (s̄ ß)	t	u	v	w	x	y	z.	

Akonta okadii.

- I. 1. ekome, kome, eko.
- II. 2. enyo.
- III. 3. ete.
- IV. 4. edfe.
- V. 5. enumọ.
- VI. 6. ekpa.
- VII. 7. kpawo.
- VIII. 8. kpanyo.
- IX. 9. nehū.
- X. 10. nyoñma.
- XI. 11. nyoñma ke ekome.

- XII. 12. nyoñma ke enyo.
 XIII. 13. nyoñma ke ete.
 XX. 20. nyoñmai enyo.
 XXX. 30. nyoñmai ete.
 XL. 40. nyoñmai edfe.
 L. 50. nyoñmai enumo.
 LX. 60. nyoñmai ekpa.
 LXX. 70. nyoñmai kpawo.
 LXXX. 80. nyoñmai kpanyo.
 XC. 90. nyoñmai nehũ.
 C. 100. oha.
 CI. 101. oka ke ekome.
 CC. 200. okai enyo.
 D. 500. ohai enumo.
 M. 1,000. akpei.
 2,000. akpei enyo.
 10,000. akpei nyoñma.
 100,000. akpei oha.
 1,000,000. akpei akpei.
 100,000,000. akpei akpei oha.

1	11	21	31	41	51	61	71	81	91
2	12	22	32	42	52	62	72	82	92
3	13	23	33	43	53	63	73	83	93
4	14	24	34	44	54	64	74	84	94
5	15	25	35	45	55	65	75	85	95
6	16	26	36	46	56	66	76	86	96
7	17	27	37	47	57	67	77	87	97
8	18	28	38	48	58	68	78	88	98
9	19	29	39	49	59	69	79	89	99
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

1	toi	1	feo	1
1	.	2	=	2
1	.	3	=	3
1	.	4	=	4
1	.	5	=	5
1	.	6	=	6
1	.	7	=	7
1	.	8	=	8
1	.	9	=	9
1	.	10	=	10
<hr/>				
2	.	1	=	2
2	.	2	=	4
2	.	3	=	6
2	.	4	=	8
2	.	5	=	10
2	.	6	=	12
2	.	7	=	14
2	.	8	=	16
2	.	9	=	18
2	.	10	=	20
<hr/>				
3	.	1	=	3
3	.	2	=	6
3	.	3	=	9
3	.	4	=	12
3	.	5	=	15
3	.	6	=	18
3	.	7	=	21
3	.	8	=	24
3	.	9	=	27
3	.	10	=	30

4	.	1	=	4
4	.	2	=	8
4	.	3	=	12
4	.	4	=	16
4	.	5	=	20
4	.	6	=	24
4	.	7	=	28
4	.	8	=	32
4	.	9	=	36
4	.	10	=	40
<hr/>				
5	.	1	=	5
5	.	2	=	10
5	.	3	=	15
5	.	4	=	20
5	.	5	=	25
5	.	6	=	30
5	.	7	=	35
5	.	8	=	40
5	.	9	=	45
5	.	10	=	50
<hr/>				
6	.	1	=	6
6	.	2	=	12
6	.	3	=	18
6	.	4	=	24
6	.	5	=	30
6	.	6	=	36
6	.	7	=	42
6	.	8	=	48
6	.	9	=	54
6	.	10	=	60

7	.	1	=	7
7	.	2	=	14
7	.	3	=	21
7	.	4	=	28
7	.	5	=	35
7	.	6	=	42
7	.	7	=	49
7	.	8	=	56
7	.	9	=	63
7	.	10	=	70
<hr/>				
8	.	1	=	8
8	.	2	=	16
8	.	3	=	24
8	.	4	=	32
8	.	5	=	40
8	.	6	=	48
8	.	7	=	56
8	.	8	=	64
8	.	9	=	72
8	.	10	=	80
<hr/>				
9	.	1	=	9
9	.	2	=	18
9	.	3	=	27
9	.	4	=	36
9	.	5	=	45
9	.	6	=	54
9	.	7	=	63
9	.	8	=	72
9	.	9	=	81
9	.	10	=	90

10 . 1 = 10	13 . 1 = 13	16 . 1 = 16
10 . 2 = 20	13 . 2 = 26	16 . 2 = 32
10 . 3 = 30	13 . 3 = 39	16 . 3 = 48
10 . 4 = 40	13 . 4 = 52	16 . 4 = 64
10 . 5 = 50	13 . 5 = 65	16 . 5 = 80
10 . 6 = 60	13 . 6 = 78	16 . 6 = 96
10 . 7 = 70	13 . 7 = 91	16 . 7 = 112
10 . 8 = 80	13 . 8 = 104	16 . 8 = 128
10 . 9 = 90	13 . 9 = 117	16 . 9 = 144
10 . 10 = 100	13 . 10 = 130	16 . 10 = 160
11 . 1 = 11	14 . 1 = 14	17 . 1 = 17
11 . 2 = 22	14 . 2 = 28	17 . 2 = 34
11 . 3 = 33	14 . 3 = 42	17 . 3 = 51
11 . 4 = 44	14 . 4 = 56	17 . 4 = 68
11 . 5 = 55	14 . 5 = 70	17 . 5 = 85
11 . 6 = 66	14 . 6 = 84	17 . 6 = 102
11 . 7 = 77	14 . 7 = 98	17 . 7 = 119
11 . 8 = 88	14 . 8 = 112	17 . 8 = 136
11 . 9 = 99	14 . 9 = 126	17 . 9 = 153
11 . 10 = 110	14 . 10 = 140	17 . 10 = 170
12 . 1 = 12	15 . 1 = 15	18 . 1 = 18
12 . 2 = 24	15 . 2 = 30	18 . 2 = 36
12 . 3 = 36	15 . 3 = 45	18 . 3 = 54
12 . 4 = 48	15 . 4 = 60	18 . 4 = 72
12 . 5 = 60	15 . 5 = 75	18 . 5 = 90
12 . 6 = 72	15 . 6 = 90	18 . 6 = 108
12 . 7 = 84	15 . 7 = 105	18 . 7 = 126
12 . 8 = 96	15 . 8 = 120	18 . 8 = 144
12 . 9 = 108	15 . 9 = 135	18 . 9 = 162
12 . 10 = 120	15 . 10 = 150	18 . 10 = 180

19 . 1 = 19	20 . 1 = 20
19 . 2 = 38	20 . 2 = 40
19 . 3 = 57	20 . 3 = 60
19 . 4 = 76	20 . 4 = 80
19 . 5 = 95	20 . 5 = 100
19 . 6 = 114	20 . 6 = 120
19 . 7 = 133	20 . 7 = 140
19 . 8 = 152	20 . 8 = 160
19 . 9 = 171	20 . 9 = 180
19 . 10 = 190	20 . 10 = 200

Kasem̄he faikpam̄i.

Fēdā ní aboīo niikasem̄o.

O Nyontšo Iesu! hāwo tšuii kpakpai, koni wosum̄o
niikasem̄o, ni wosum̄o bo fe fē. Amen!

XI. 1. Iesu ní yo ñwei le!

Na woba onō,

Ke onidši afie

Woyitšei anō!

2. Neke ofe gbīko

Ye Iuda mā leñ

Beyino ní otšō

Gbomo ye woteñ.

3. Take gbekebii ne

Wohū wom'tuo,

Ši wonu ogbē le:

„Amēba miñō!“

4. Herelo, ní dšoō

Gbekebii titri,

Agbene dšomowo,
Ni ofo womli!

5. Hā wofē o-Mumō
Ye wotšuii amlī,
Koni wōba oñō,
Ni wotšō ñweibii.
6. Wōla anumnyam dā
Wohāo ye dšei
He hū ní wōbana
Wotšē ní yō ñwei.

Fēdā ni adšeo kpo ke-dšeo kasemohe.

O Nyoñmo! na, wómīdše kpo ye kasemohe. Okewo
aya, ni odšo noni wofe! Amen!

XII. 1. Ō nyehāa wōdšiea wō-Nyontšo le yi;

Ši es'moo, akē ebii dāle ši;

Enuo ebōfoi alala ye ñwei,

Ši wōhā enu gbekebii le agbēi!

2. Es'm'ō gbekebii le, ekewo no faññ,

Ni es'm'ō onukpai, no hū dšē edaň:

Hewo le wofē tšēm wōndšie eyi,

Ni wōke wosūomo le adale ši!

Wō Nyontšo Iesu Kristo anumnyam le

Ke Nyoñmo suomo le

Ke Mumō kroňkroň nanyobō le

Ke wofē ahī ši! Amen!

Iehowa adšo wōkpodšē ke womliba agbene ke dā!

Amen!